

ŽENSKI SVET

LETNIK V.

JULIJ 1927.

ŠTEVILKA 7.

VSEBINA 7. ŠTEVILKE:

OBRAZI IN DUŠE. — ZOFKA KVEDER - DEMETROVIČEVA. — Konec. — (Minka Govékarjeva.)	Str. 193
V SAMOTI. — Pesem. — (Karlo Kocjančič)	198
JUNAKINJA ZVESTOBE. — Nadaljevanje. — (Lea Faturjeva)	199
ESFIRA. — (Angelo Cerkenik)	206
KO STOPAM ZARANA V JUTRO POMLADNO. — Pesem. — (Dora Grudnova)	211
RUDEČE KAMELIJE. — Pesem. — (Dora Grudnova)	212
SREČKO KOSOVEL: PESML. — (Vladimirova)	212
ZENSKI TISK NA ČEHOSLOVAŠKEM. — (Marija Omeljčenkova)	214
O SVEŽEM IN POKVARJENEM ZRAKU. — (Müller - Eržen)	215
POLETJE. — Pesem. — (Poldi Leskovčeva)	218
NAJ NAM BODO VEČERI. — Pesem. — (Miran Jarc)	218
NAŠA DECA. — TONČEK. — Pesem. — (Miran Jarc)	219
IZVESTJA: Po tonskem svetu. — Higijena. — Kuhinja. — Gospodinjstvo. — O lepem vedenju.	Str. 220, 221, 222, 223, 224

ROČNA DELA.

UREDNIKA: PAVLA HOČEVARJEVA.

„ŽENSKI SVET“

Izhaja vsak mesec. — Za JUGOSLAVIJO letna naročnina: Din. 64
(s krojno prilogo); polletna: Din. 32. — Naročila in naročnino
je nasloviti

na upravo „Ženskega Sveta“, Ljubljana, Karlovška c. 20.

Uredništvo in uprava:

v Trstu, ul. Torre bianca 39/I

Poštarne pošiljateljce nasloviti na: „Ženski Svet“, Trst (Trieste), posta
centrale, Casella postale 384. — Izdaja „Žensko dobroteljno udruženje“
v Trstu. — Tiska Tiskarna „Edinost“ v Trstu, Via S. Francesco 20.

E. PECENCO Stroji za šivanje, vezenje
in pletenje, za dom in vsa-
ko obrtnijo. Potrebščine
TRST, Via Muda vecchia 3 Napeljave z motor. pogo-
nom. Popravila,
577
za magistratom — Brezplačen posk v vezenju

KNJIGARNA-PAPIRNICA-KNJIGOVEZNICA

J. STOKA d. z o. z. - TRST

VIA MILANO STEV. 37

ima v zalogi na debelo in drobno vse pisarniške potrebščine za šole, občinske, župne in odvetniške urade, kakor tudi vsakovrstne slovenske knjige, muzikalije, molitvenike itd. — Izvršuje vsakovrstna knjigovezniška dela.

Izvršuje vsakovrstne počate in tiskovine.

P. n. sodnijam naznanja, da sprejema in izvršuje vezanje zemljeknjižnih in bančnih knjig tudi v uradniških prostorih v mestu in na deželi. — DELO SOLIDNO.

Zenski svet

Obrazi in duše.

XL.

Zofka Kveder-Demetrovičeva.

(Konec.)

Iz Graza nama je pisala parkrat. Prekipevajoče nanovo oživiljene nade, poguma in odvažnosti je zlasti drugo njeno pismo z dne 26. avgusta:

«Nič na srcu, da bi bilo vredno besed. Glavobol, težave s srcem i. t. d. so samo znaki tuberkuloze. Pljuča načeta na obeh straneh, komplikacije ob začetku sapnika. Najmanje 3mesečno zdravljenje v zdravilišču za bolne na pljučih, potem bom popolnoma zdrava. Živčni sistem je docela v redu' — tako so dejali zdravniki... Draga Minka, draga sestra, dobrega moža imaš, plemenitega in močnega. S svojim pismom me je iztrgal iz letargije in šla sem kakor pod sugestijo v Graz. Rešil mi je življenje. Do Božiča moram še nekam. Pišita mi na dom! Kjerkoli bom, pisati bom smela. Knjiga se tiska. Če se mi posreči, da bo v par mesecih razprodana, — bom moralno rešena: vero vase dobim nazaj. In to tudi vpliva na telo, kaj ne? —»

A prehitro ji je zopet upadel pogum. Lotevala se je je iznova strašna melanholija, in težke in črne so bile njene misli. Že v naslednjem pismu z dne 31. avgusta je zapisala: *«O Božiču zdrava ali mrtva, tako mi nekaj govori.»*

In zopet sva imela z možem mnogo dela, da sva jo vsaj hipno pomirila: *«Pišita mi! Prosim Vaju obupno za to. Grem zopet v novo fizično trpljenje (mislila je na operacijo), pa moram čutiti, da ste z menoj,»* je prosila.

In pisala sva... Iskala besed, da ji obudiva pogum in veselje do življenja in dela: *«Tuberkuloza je ozdravljiva, ako ni v končnem štadiju; v Ljubljani imamo zdravnika, ki dela prave čudeže itd.»*

Z obratno pošto je dne 7. septembra odgovorila namesto bolne Zofke njena prijateljica ga. Božičkovičeva:

«Ona (Zofka), od kad se vratila iz Graza, leži teško bolesna. Šta joj je pravo; ne znamo, jer svaki lečnik govori drukčije. Jedino se svi slažu u tom, da odmah ode iz Zagreba na par meseci. Danas je primila Vaše pismo, i odlučila je, da ide prvo u Ljubljanu, da se dađe od dr. J. pregledati...»

Po nasvetu graških zdravnikov je nameravala Zofka iti za nekaj mesecev v kak zavod za bolne na pljučih. Mislila je najprej na hrvatsko Sljeme, potem se je odločila za Topolščico. Na moje pismo se je bila kar hitro odločila, da se na poti v Topolščico ustavi teden dni v Ljubljani.

V kakšnem duševnem razploženju je bila takrat, nam priča dejstvo, da je pred svojim odhodom iz Zagreba (7. septembra 1926.) napisala natančno svojo osmrtnico, ki je bila z izpremenjenimi datumi po njeni smrti dne 21. nov. 1926. tudi objavljena in razposlana prijateljem in znancem*). 9. sept. zvečer sem jo sprejela na kolodvoru v Ljubljani in jo odpeljala v Leonišče. Prihajala sem nekaj dni vsako popoldne k njej. Sirota je bila zelo shujšala, a še vedno je bila živahna in je rada debatirala, toda govorica se je pletla večinoma okoli isteга predmeta.

Dne 15. sept. pridem zopet, a namesto Zofke najdem v njeni sobi povsem tujo bolnico. «Gospa se je odpeljala na Gorenjsko,» mi reče... «Ni mogoče! Kar takle na hitrico.»

A bilo je res. Sirota ni nikjer imela obstanka, in tudi zdravnik ji je svetoval, naj izkoristi lepe jesenske dneve. Odpeljala se je z učiteljico, ki se je bila seznanila z njo v Leonišču, v Preddvor. Odondot je hotela v Topoljščico... Naslednjega dne dobim dopisnico:

«Napišita mi zelo lepo pismo! Tebe, draga, od srca posebno lepo pozdravljam. Franu pa reci, da je vendar še nekaj energije v meni, — kar sama se čudim... Dr. J. je človek, ki ga najdeš vsakih 10 let enkrat. V vlakui bi bila vse ljudi kar objela, tako so mi bili všeč... Koliko je še lepote na svetu, in ljudi dobrih in zanimivih! Čez par tednov bom drugi človek...»

Zofkin ljubljanski zdravnik dr. T. Jamar pa je dobil istočasno tole pismo:

Preddvor, zvečer ob ¼8. 15./IX. 26.

Gospod doktor!

Tukaj sedim v sobi, ki je pravzaprav dvorana. V drugem nadstropju, in balkon ima. Od gorâ mi veter šumi. — In čisto druga sem. Kako je lepo živeti, živeti, živeti! — Kako sem bila neumna! — Nič temperature nimam, nič me srce ne boli! Vso pot sem se smejala; kar iskre so letele od mene. — Kaj sem res zopet jaz, tista naivna Zofka, ki bi bila ves svet objemala od življenjske radosti?!

Tista črna očala sem snela in sem se šla pogledat v zrcalo. — Smejem se, gospod doktor!

V Kranju sem kupila papir, tinto, peresa! — Odpustite — morala sem! Gozdovi šumijo... Moj Bog, kako je lepo! — In tišina prekrasna!

Kaj ste čudotvorec?

«Vstani in pojdi!» —

Ubogala sem Vas, ali me je strah, kako bo. Da izgubim prtljago, in kaj sem, kaj vse sem mislila. In da mi bo slabo, da omedlim... A nič!

V tretjem razredu sem se vozila in strašno sem bila vesela vseh ljudi. — In kako so bili dobri, ljubeznivi, imenitni! —

Pa voznja iz Kranja! Tako so bile moje oči vesele planin, in ljudi na cesti, in dreves in zelenih travnikov.

Tako sem hvaležna! Tako lepo in globoko. — To je tisto — niste samo zdravnik, človek, najprej človek, blagoroden in dober.

*] Osmrtnico je prinesel «Ženski Svet» v svoji 12. št. 1. 1926.

Prosim Vas lepo, sprejmite me med svoje prijatelje, — zdaj še ne morem stati in hoditi sama.

Imenujete se Tone. Imela sem zvestega, dobrega prijatelja, drja. Toneta Dermoto. Bceter je moje Maše. Z njegovo prvo zaročenko sva si bili prijateljici. Tudi ona je umrla.)*

Napišem knjigo: Pisma liječniku. To se bo samo od sebe pisalo.. Glava mi je lahka in bistra. Duša je zopet dobila krila. — Kar strmim in se čudim: kaj je mogoče? Kaj je resnica? Ali ostane tako?

Silna, bogata sreča je v meni. Oh, še živeti, živeti, po svoje, in pisati, pisati! Dvajset, trideset knjig! Neopisljivo sem Vam hvaležna!

Zofka Kveder Demetrovič.

Zunaj fantje pojo. In mesec je in zvezd polno nebo.

Ta so bili poslednji solnčni žarki, ki so posijali v Zofkino tužno življenje. Kako smo se jih veselili! Kako nam je odleglo! Tudi mi, njeni prijatelji, zdravnik, vsi smo verovali nekaj dni v njeno ozdravljenje.

Toda varali smo se. Od dolgotrajne bolezni ter od udarcev usode oslABLJENO Zofko je na Gorenjskem zeblo, da se ni mogla ogreti niti v postelji. Prehladila se je bila, kar jo je bilo telesno in duševno povsem zlomilo. Pisala je domov obupna pisma, zahtevala toplo zimsko obleko, a še preden je prispelo vse to, je dne 16. septembra že brzojavila, da se odpelje v Topolščico.

Ali kakor jo je v Ljubljani silno motila mrtvašnica nasproti daleč preko ceste, kakor ji je pogled na težke bolnice trgal srce, tako je tudi v Topolščici videla v vsaki bolni ženi sebe, v vsaki tuberkulozni mladenki svoji zdravi in cvetoči hčerki. Zopet je nosila svoja črna očala in videla vse črno... črno. Vse življenje je Zofka potrebovala toplote, ljubezni, razumevanja in pa veselja prav tako nujno kakor zraka. Na tisoče pisem je bila napisala tekom let; v pismih se je razgovarjala, v njih je debatirala in filozofirala, izražala svojo radost in boleost onim, ki so našli pot do njenega srca. Sedaj pa tudi pisati ni več mogla. Šele 11. oktobra se je zopet oglasila iz Zagreba:

«Doma sem. V neopisljivi, grozni apatiji. Tam sem se prehladila in oglasil se je revmatizem iz davnih dni, že izlečen... Samo tisto popoldne, ko sem pobegnila iz Ljubljane, je bilo zame blagoslovjeno. To so bile zadnje ure mojega življenja, polne sreče, nove vere, nove nade...Pa se mi je maščevalo še isto noč... Zdravi ljudje so srečni, gramoz bi kopala, da sem zdrava. — Ne verujem v nič več! Ne vem, če se še kdaj dotaknem peresa. Knjige me je strah — nisem je pogledala. Vsega me je strah...»

In Zofkina posestrima je nadaljevala:

«Evo, nadaljevati moram jaz, ker Zofka ni sposobna pisati. Odkar se je vrnila, je duševno in telesno slabša, nego ko je odšla. Prišla je vsa pobita in veliko skrb ji prizadeva zdravje deklet, ker je videla ondi mnogo devojek, kako bolujejo na tuberkulozi. Saj deca je zdrava, ali majka se boji zanjo. To jo tako strašno ubija in mori. K vsemu temu še ne sme nikamor, ležati mora, ničesar ne sme delati; obletavajo jo črne misli, ena hujša od druge. Izgubila je vsako nado, da še kdaj ozdravi; ne veruje v srečo svojih otrok, ničesar ne verjame več in živi grozno življenje, saj gleda svojo in svoje dece bodočnost v najtemnejših barvah. Preden

*) Mila Vdovičeva. — Op. ur.

je odšla, je rekel dr. Thaler, da pride čas, ko se bo počutila strašno, kakor da mora v kľavnico, in res je tako. Zlomljena je, da tudi mi sami ne verujemo več v njeno ozdravljenje.

Ne jezite se, da Vam Zoľka iz Preddvora in iz Topolšćice ni pisala; nikomur ni, celo nam se je javljala samo s par besedami...»

Z Zoľko je šlo naglo navzdol. V domišljiji, da je jetična, se je bala, da ne ckuži svoje okolice, zlasti svojih otrok. Posestrimo in dekleti je pošiljala k zdravniku, da jih pregleda, ali niso že inficirane, jih podila od svoje postelje, a jih zopet klicala. Živčno je bila na koncu in trpela je neznosno. Ugasnila ji je zadnja iskrica nade, da ozdravi še kdaj. Niti spati ni mogla. Vse noći je hodila po spalnici in pisarni semintja, sedala za pisalno mizo, pregledovala pisma in rokopise, napisala tuptam par opazk, zopet legla, a ker ni našla pokoja, je nanovo begala po stanovanju.

V svojem jadu je napisala neke take noći z drhtečo roko in z jedva čitljivimi črkami sledečo molitev:

«Bog, Bog, koliko Te iščem, koliko Te kličem! Kje si? Mar sem v tako globokem brezdnju, da Te ne doseza moj glas? Samo hrepenim za Teboj in Tvojo milostjo. O milostivi, verujem v Tebe! Si! Ali zakaj ne more najti moja duša miru v Tebi? Ako moram izpiti čašo grenkosti, oh, usmili se in pomiri me! Vzemi ljubezen iz mojega srca, Bog! Daj, da ga ne bom več ljubila, da ne bom več nanj mislila! Pozabljenje, o Bog, pozabljenje mi daj!»

Ponoći ni marala nikogar poleg sebe. V svojem obupu je hotela biti sama. Ponedevi, ko so pnehale silne bolećine v glavi, se je včasih še nekoliko opomogla in je celo narekovala Božićkovićevi črtice polne najtrpkješje bolesti. Izšle so kmecem septembra m. l. pod naslovom *«Po putevima živoća»*. Iz vseh teh štirinajstih črtic zveni vedno isti akord: bridka tuga ponižane žene. V imenu tisoćerih je govorila pisateljica, ž njimi je žalovala in obtoževala...

Zoľka je ustvarjala prav do konca svojega življenja. Zadnja njena črtica, narekšana teden dni pred njeno smrtjo, ima naslov *«Pismo»*. V tej črtici pripoveduje Zoľka o nesrećni bolni gospě, ki je govorila svoji deci:

«Ko umrjem, nikari ne tugujte za menoj! Nikari ne nosite črnine! V bele obleke se oblecite, s cvetjem se okitite, da Vam odleže. Ker z menoj odide iz hiše velika tuga in velika nesreća, ki lomi vse okoli sebe. Moje srce je kakor pri gobavcih izobćeno iz življenja že davno, davno. Vi tega ne vidite in ćudite se, da ne živim rada. A ko bi mogla iztrgati svoje srce, pokazati Vam svojo dušo, padli bi z menoj na kolena, in s povzdignjenimi rokami in s solzami v oćeh bi prosili dobrega Boga, naj se me usmili in me vzame k sebi. Ko umrjem, pojte, pojte tudi vi ono staro pesem:

*„Blagor mu, ki se spoćije,
v črni zemlji v Bogu spi...”*

Bila je tako nesrećna ta gospa, da vse noći ni mogla spati, in neizmerno je zavidala mrtve, ker oni nepopisno mirno in svećano pokojno spavajo globoki sen većnosti...»

Ta bolna nesrećna gospa je bila Zoľka sama. Na vrhu črtice je zapisala lastnoročno s svinćnikom: *«Užasno mi je zlo, možda se već bliža kraj...»*

V nedeljo, 21. nov. m. l., se je, kakor že več let, zbralo proti večeru pri nas vse bližje scrodstvo, da proslavimo domač praznik, moj god. Veselo smo kramljali, mala vnučka se je s svojima tetkama podila okrog mize, v gramofonu je pel Titta Ruffo: «Figaro la, Figaro qua...» Pa je pozvonilo. Vstopil je pismonča z brzojavko.

Nisem plašna in sem vajena brzojavnih obvestil. Ali to pot se mi je v strahu skrčilo srce. Tedaj pa je že padlo kakor bomba med nas: «*Naša mama Zoška danas umrla. Dodjite! Maša in Mira.*»

Onemeli smo... Tega ni nihče pričakoval. Sicer nam je v petek pisala:

«*Z menoj je — amen... Tako sem žalostna, čutim bližino smrti in želim večnega sna. Ne morem niti pisati več, — niti čitati.*»

...Ali vzlic temu... smrti nikakor nismo pričakovali.

V nedeljo zjutraj sem se odpeljala v Zagreb. Našla sem Zoško še na njenem ljubljennem Pantovčku. V belo in črno svilo odeta — saj belo in črno je bilo tudi njeno življenje — pokrita s svežim cvetjem, je ležala lepa in spokojna v okrilju veličastne smrti. In njene roke! Nikoli jih ne pozabim! Mirne, pobčne in plemenite, kakor da jih je bil umetnik izklesal iz mramorja.

Gospa Božičkovičeva mi je pripovedovala:

«V soboto na večer je imela Zoška hude srčne napade: kakor da jo hoče za-dušiti. Poklicali smo zdravnika, ki je konstatiral veliko slabost srca. Srčno acrto je imela zelo razširjeno. Tok krvi zaradi zavapnjenja žil ni bil normalen. A zopet se je pomirila, in kazalo je, da noč ne bo preveč huda. Hotela sem spati poleg nje v sosednji sobi, a ni mi dovolila. Rekla sem ji, da v nedeljo zjutraj ob svoji Krstni Slavi ne pojdem v cerkev, nego ostanem pri njej, češ, morda bi se utegnil napad pcnoviti.

«Ne, ne, na vsak način moraš v cerkev,» je ugovarjala, «pa še zame ponesi svečo in jo prižgi.»

«Po njeni volji smo Zoško puščali zjutraj na miru, saj je navadno šele ob zori nekoliko usnula... V nedeljo zjutraj je bilo v njeni sobi vse tiho, zato sem odšla v cerkev. Res sem prižgala svečo zanjc in zase, a pri opraviu nisem ostala do konca: Nemir me je gnal domov. «Kako je mami?» sem vprašala deklici že v predsobi. «Sve je tiho, valjda spava,» sta odgovorili. Nekaj me je pretreslo, planila sem k Zoški...

Ležala je vznak s sklenjenimi rokami, ovitimi z molkom... Mrtva...»

Zdravnik je izjavil, da je izdihnila proti jutru. Kap! Menda je čutila, da se ji bliža smrt in sprejela jo je v molitvi...

V pondeljek, 22. nov. smo jo pokopali. Cvetja: šopkov in vencev nebrčlj! Ob njenem odprtem grobu so govorile žene: Hrvatica, Slovenka in Srbkinja. Ni se pa našel jugoslovenski mož, pisatelj ali novinar, ki bi bil dal prijazno besedo v slovo tovarišici pisateljici in novinarki, naši Zoški Kveder-Demetrovičevi! Ženi izrednega talenta, ki je mnogo in uspešno delala, budila, učila in vzgajala ter zanašala dokaze jugoslovenskega pesniškega genija tudi med največje narode evropske. Ocenili so pa njeno literaturno delo po zasluženju nekateri hrvatski in slovenski listi ter so ji priznali vsaj po njeni smrti veliko umetniško potenco. Hrv. kritik in publicist S. Parmačević je pisal dne 3. nov. m. l. v zagrebški «Riječi» med drugim o naši Zoški tako-le:

«V življenju ji je bilo v javnosti storjeno *mnogo krivice*. Njene iskrene težnje prav pogosto niso našle nikakega razumevanja, nego si je njena okolica prizadevala, da s svojo *zlobo* in s posmehovanjem uniči vse, zares idealne pokrete njene duše. Ker na idealizmu je bila pokojnica bogata, in ni ga niti enega čina, ki bi ga

ne bila storila prožeta z *najplemenitejšim čustvom*, z *resničnim hrepenenjem podobnem* ter z brezmejno vero v napredek družbe in človeštva. Njen idealizem jo je branil, da ne klone pred ciničnim zasmehovanjem in poleg vsega in kljub vsemu je nadaljevala svoje plemenito delo prav dotlej, dokler je ni težka bolezen srca prikovala v sobo in na postelj... Tudi takrat še se je vdajala književnim razmišljanjem, socialnim in moralnim, — in njim gre hvala za njeno poslednjo knjigo: pretresljivih lirskih izpovedi ženskega srca...»

Telesno krepka pojava, originalna v svoji nčsi in v nastopu, je že s tem obravčala pažnjo nase. Razkošna njena zgovornost, poteza zaupanja v njenem izrazu, neizčrpno odkrivanje neprestano novih argumentov za stvar, ki te je v njej hotela prepričati, — so delali iz nje jako aktivno silo čndi, kjer je delovala. Bila je dostopna vsem dojmom rahločuteče duše ter inteligentna, da je lahko razločevala bistveno od nebistvenega... Njena opažanja niso bila cbičajna... Ono, kar se imenuje *talent*, je imela pokojnica v *obiilni meri*. Samo, da se je — v miljeju, kjer je delo tako slabo organizirano in niti najmanje razdeljeno — morala baviti še z najrazličnejšimi posli — (ker taka agilna osebnost je povsod potrebna!)... Morala se je toliko drobiti in ni prišla do tega, da obdela svoj slog, da izpopolni svoj jezik, način izražanja, da oplemeni svojo frazeologijo. Vse to je bilo seveda na škodo umetniškega efekta njenega književnega dela... Ali niti to ni moglo zakriti vrenja: plime in oseke bogatega srca in razkošne duše... Tci duševno bogastvo je prodiralo, lomilo vse ograde in je sugestivno prehajalo na čitatelja, ki je znal izluščiti jedro iz lupine...

Danes, ko je mrtva, se morda tudi njeni nasprotniki dvignejo nad vse malenkostne dnevne *ljubosumnosti* ter ji bodo priznali ono, kar je bila:

bila je zaslužna kulturna edinica, inteligentna, jako nadarjena, z veliko sposobnostjo za opazovanje; bila je žena, ki zaradi naše družbe, — *katera samo jemlje pogum*, — ni dala na književnem polju onega in toliko, kolikor bi bila po svojih zmožnostih lahko dala... Toda tudi to, kar je dala, zadošča kot dokaz, da pokojnica ni živela zaman in da po klasičnem rimskem izreku ni *umrla usa*: *ostaja njeno delo*, a to je vse, za kar je vredno živeti.»

Minka Govékarjeva.

V samoti. (Karlo Kocjančič.)

*Monotono kakor kaplje,
pršeče na porumerelo listje,
štiri in dvajseta ura
ob moje okno bije: Pridi!*

*Nčč je odprla črne dvore,
burja pomela bele ceste,
bele ceste v neskončnost.
Pridi!*

*In monotono kakor kaplje,
pršeče na porumenelo listje,
štiri in dvajseta ura ob moje okno bije.*

*Pojdemo jaz, ti in burja nebrzdanka
preko poljane do svetlih razgledov.
Preko poljane zveni koprneča pesem.*

*Noč je odprla črne dvore,
burja žvižgajoč na križpotju čaka,
valja po tleh se, na glas se krohoče.
Čuješ?*

Junakinja zvestobe. (Lea Faturjeva.)

Povest iz turških časov.

(Nadaljevanje.)

VII. Tomaž govori čisto resnico.

alostno so stali gabrški otroci pred kolono Krumpčevega dvorišča. Kajti trd in neizprosni je ležal na pragu Soliman in renčal: «Izgubite se!»

Bili so pritekli za možem s sulico, za stricem Zaharjem, za teto Mando vsi, ki so se bili dvignili, ko so slišali ime «Tomaž». In Marinka se je prišutila Lojzku, ker ji je rekla teta Jerneja: «Poslušaj, kaj bo rekel vojak Srebrni.»

Da! Poslušaj! Tudi oni bi poslušali — poslušal bi tudi Balant — kaj ko ne pusti mrcina solimanska naprej... Pa so se utaborili pred zidom, vtaknili prst v usta in si domišljevali, kaka čuda se gode tam na dvorišču. In so čakali, da zaspi ali da odide pasji grdavs, ki gleda z levim okom nanje in z desnim na kure in na ljudi.

Za zidom sta si izkopali pepelka in grahasta udobno jamo in sta življenje v opazovanju svojega zaroda in ljudi okoli mize in v pogovoru s Solimanom. Pepelka je zagrkljala:

«Ročka na mizi z majolčicami okoli nje je kakor koklja. In kozliček, ki ima vino v sebi! In kruh in sir, in maslo in med! Ded se je pomladil, naliva iz ročke, Tomaž nataka iz kozlička. Za deda je, pravi, pa gleda Srebrno. A oni s sulico pije in pije. Matija in Srebrna sta bolj kratka v besedi, gospodinja se smeji Tomažu. Vse bodo požrli, še drobtinice ne privoščijo sirotkam malim. Pa povej mi, Soliman, ki si že dolgo pri hiši in si poznal našo prababico, zakaj so tako veseli tega Tomaža. Jaz — saj več — vodim prvič otročičke...»

Ko se je tako sramežljivo ponesla s svojo mladostjo, je nagnila pepelka glavo ljubko na desno in trenila z očmi.

Važno je odgovoril dolgoletni varuh Krumpčeve hiše: «Tvojo prababico sem res poznal, bila je gosposka kokoš, Srebrna jo je prinesla iz gradu. Eh! Pa še koliko kokošnjih rodcv pomnim! Kaj je s Tomažem? Star prijatelj je te hiše. Dober, pošten človek je, marsikatero kokošje bedro mi je vrgel... drugače pa je Tomaž eden tistih, ki nareče, da ponore ljudi. Dosti sem tega videl, ko potujem z mladim po shodih in sejnih. Človek Tomaž ima pleča, ki ne moreš vgrizniti vanje, po njem so razpeta raztrgana čreva. Kadar drgne s palico po tistih črevih, ti cvili to tako kakor ovčarjev, če ga zgrabim za vrat. Ta glas je tako strašen, da se vrtijo ljudje kakor metljave ovce in pojejo huje kakor Mohorjev petelin, tako strašen je ta glas, da moram tuliti in tuliti...»

«Seveda,» je nagibala pepelka glavo, «kako bi mogel člo vek peti tako lepo kakor me kure ali kakor vi psi?»

Grahasta, ki je poslušala nevoščljivo pepelkino modrost, je tresla svoj veli greben: «Joj in prejoj, sестrica moja! Zdrav se spominim, da ni je pravila rajna stara mati, da pomeni prihod tega Tomaža žalost v našem rodu...»

«Prav praviš, grahasta,» se je obližnil hudobno Soliman, «Tomaž ima rad mlade piške, mogoče mu postreže gospodinja z vajinimi otroki...»

«Groza!» sta kriknili kuri in «glk! glk! glk!» sta poklical pipice. A ono, rmeno in črno, se je skrilo le za hip pod peruti matere, kajti že so kukale iz perja glavice in so se ozirali očki. Tenko je zapiphalo:

«Zmotila si se, mamica! Ni jastreba, ni kragulja!»

Soliman je zazijal, kokljam je zaprlo prvi hip sapo. Ko je prišla grahasta do nje, je oštela predrzni mladi rod:

«Govorite, kadar vas kdo vpraša! Iz lupine zleze, komaj zlez e, pravim, pa hoče že učiti izkušene stare. Kaj mislite, smrkavci, da prinaša samo jastreb smrt? Dobrikala se vam bo gospodinja — pa odrezala glavo...»

«Pa kako bomo brez glave?» so se čudile pipice, pes in kolclji pa so se užalostili v mislih in nevarnosti, ki prete od vsaki strani te m ubogim nevednim bitjem.

«Pustimo to,» se je otrsela pepelka vsa solzna, «povej mi kaj, Soliman, kaj je z možem, ki nosi preklo? Stara znanca sta s plečetarjem. Veš, kaj mu je rekel: «Lihard, večno žejna duša! Kako pa prideš ti v Gabrče?» — «Opravki!» mu je odgovoril preklar in pokazal s koncem oka na našo mlado. Tomaž ga je zavrnil: «Pazi! To je poštena hiša.» In preklar: «Kaj pa misliš? Samo pozdrave umirajočega prinašam — daj sem besedo...»

«A!» je rekel plečetar. «Torej to je Lambergar, ki je umrl? Uboga Srebrna! Saj je kar slutila.»

Soliman je zmajal otožno glavo: «Uboga Srebrna! Grahasta in pepelka, ko bi vedeli, kar jaz vem...»

Tačas je raztegnil Tomaž obe roki na široko, da je udaril iz levo pestijo v prsa Matijo in z desno Liharda, je pomežikal in se zakrohotal:

«To sem se jih nabral, ljudje božji! Po Hrvaškem, Srbskem in po Turškem. Za deset let imam dovolj.»

«Ali tistega, kar leze?»

Rahlo porogljivo je zvenelo iz gospodinjinih ust. Ded je pristavil z ravno takim poudarkom: «Ali cvenka, Tomaž?»

Ogorčeno je odgovarjal Tomaž gospodinjici: «Saj veste, da ne gre uš name. Zapanal sem jih.»

«Mar jih znaš tudi narediti?» se je odmeknil vojak.

Tomaž se je zakrohotal: «Vam iz vojske jih pač ni treba naredjati. Denarja sem pa imel, ded moj, kolikor vojak uši: turških pišastrov in

asprov, benečanskih in ogrskih zlatov, božjakov, reparjev, kopjo, dinarjev — vseh vrst cvenka... Pa so me oropali vragi roparski za moj zaslužek in prihranek.»

«Aha!» je pomežiknil ded. «Denar si imel... Česa si se pa nabasal potem?»

Resno je povdaril Tomaž: «Tega mi ne more vzeti ropar: Nabral sem si pravljic, pesmi, prigodb. Oh! Pa kakšnih!...»

In je namežiknil vojaku. Strogo je branila gospodinja: «Pri nas ne boš kvantal.» — «Svete stvari nam povej,» je zahtevala Manda. Tomaž je pogledal dobrovoljno ženske in menil:

«Ko smo ravno pri ušeh... Tudi na Turškem verujejo v uši in poznajo ono strašno bolezen, ko požro uši človeka. Pravili so mi ob meji, kako je šel Skender paša, ko je bilo pred šestdesetimi leti sveto leto, noter do Italije, da bi si nalovil svetoletnih romarjev. Veliko množino jih je ulovil, pri Taljamentu pa je poklal vse staro in slabotno in odgnal samo, kar je bilo krepkega, na Turško. Pa so ga napadle uši in umrl je v velikih mukah.»*)

«Bog ga je kaznoval,» je prikimala Manda. «Bili so ubogi božji potniki in za te se poteguje Bog. Uši pa lahko naredi vsak berač, laže jih je narediti kakor pa pregnati.»

«Tomaža se pa ne primejo. Bolj je čeden kakor kak vitez, ki nima srajce, da bi se preoblekel,» je pohvalila gospodinja godca. Lihard je prišel pri pogovoru o srajcah nekam v zadrego. Rešila ga je Srebrna z vprašanjem:

«Si bil res na Turškem?»

«Še danes bi bil tam, da me ni vleklo v Senožeče,» se je priklonil Tomaž. «Dobro se mi je godilo pri Mohamedu. Vi mislite tukaj, da drži Turek kar nož v roki in samo mesari. Pa poje rad in pleše in posluša povesti. Za lepo pesem vam da Turek mošnjo cekinov in Asan paša, ki piše pesmi, je samo zato v časti pri sultanu.»

«Asan paša?» se je zganila Srebrna. In se je nasmehnila: «Naplahstal nas bo...»

«Tako je zdrav!» se je pridušil Tomaž. «Resnico govorim. Nisem šel kar tako na Turško. Gospa, ki ima moža že več let v deželi Nevesekje in bi se rada možila, me je poslala, da poizvem. Šel sem lepo po naših trdnjavah, kjer sva se tudi seznanila z Lihardom...»

«V Drožniku,» se je vtaknila Manda. «V Kaniži,» je popravil Tomaž. Osuplo je pogledala ženska vojaka, ki je zvrnil majoliko in pogledal prazno dno ter odgovoril:

«Drožnik ali Kaniža, to je vse eno. Vse trdnjave so ali pred Drožnikom ali za njim.»

«Tako moder kakor ti ni nobeden,» je zamešal hitro Tomaž. «Bili smo povsod, dokler je bilo kaj, tako sem prišel le počasi naprej — ustavljal

*) Valvazor, knjiga XV., str. 394.

sem se tudi po turških trdnjavah in pil, kjer so kaj imeli. Saj veste, da pije Turek rad, če pride do vina, če mu tudi prepoveduje njegova vera. Imajo svoje kavarne in krčme, kjer pijejo skrivaj, da se ne pohujšujejo pravoverni. Sultani sami so med pijanci. Mladi sultan Selim, Solimanov sin, ga pije kakor kak nemški plemič. Najbrž ga je naučil pijačevanja njegov prijatelj Sokolovič, ki se pa ne opije nikdar. Pravijo celo, da je bil sultan Bajezid tak pijanec, da so ga ubili uporni vojaki na smrt pijanega.»

«Res je Selim pijanec,» je pritrdil Lihard. «Zato bo bolje za nas, ko odide stari Soliman k Mohamedu.»

«Vsak pijanec ljubi mir, kaj ne, Lihard?»

«Mar sem jaz pijanec?» se je užalil vojak in izpraznil majolčico. Tomaž je pogledal v ročko in rekel Matiji:

Odnesi vendar mešiček, sicer izgine ves kosmat v Lihardovem grlu.»

«Eh veste,» je začel Tomaž važno in resno, «godec pride povsod zraven in pri vinu se izve marsikaj. Na Turškem je pa vse po turško. Sultan ima več žen in vsaka gleda, da pride njen sin na vrh. Sultan ima več hčera in sinov. Hčere oddaja velikašem in ti drže potem z brati svoje žene. Tako ima veliki vezir Rustem-paša Solimanov hčer Mirmajlo za ženo, ta je tako bistre glave in ima svojega očeta in brata Selima tako v komandi, da ji sploh pravijo samo sultana. Selim ima zopet več žena in hčera in pravijo, da bo dal eno Sokoloviču za ženo.»

«Ubogi Sokolovič!» je miloval Lihard mogočnega pašo, «če ukroti tudi uporne dežele, žene iz sultanove hiše ne bo mogel ukrotiti.»

«In jo mora vzeti, če je tudi ne mara, in vse druge so na izgubi, kadar pride ona,» je razlagal Tomaž. «In ta Sokolovič bo gotovo sultanov zet, saj je potlačil upor in razbil spletke princa Bajezida, ki bi prišel rad na prestol. To so vam strašno zapletene stvari. In vsi ti Turki pijejo, da morejo sploh razumeti, kako so v sorodu. Stari sultan ima mlade žene, mladi sultan ima stare žene, eni otroci so pod vrhom, drugi v zibelki, pa se čisto lahko zgodi, da postaneš zet svojega očeta.»

«Beži no, Tomaž, tako zmedeno pa tudi tam ni,» je ugovorila gospodinja, «povej, ali si kaj slišal, kaj se godi v Planini?»

«Od nore Maruše Medudke?»

«Ki pravi, da se ji prikazuje Kristus in da bo rešila svet pogube,» je vzdihnil Zahar.

«In si slišal o gospodu Erazu v Planini?»

«Vem. Hodil je za lepo mlinarico in jo je hotel ugrabiti. Pa ko se je sklonil, da jo vzame na konja, se mu je izpodmaknilo sedlo, padel je in se zabodel na svoj lastni nož.»

«Kazen božja, ker ne spoštuje prevzetna gospoda kmetove žene,» je rekla ostro gospodinja in ošvignila vojaka s pogledom, ki je rekel: Ti si tudi kak tak..»

«Pa si slišal od cerkve na Štajerskem? Kako ni hotel verjeti škof ljudem, ki so pravili, da hoče Marija cerkev na tistem griču? Pa so škofu zatelele noge in uplaknile, ko so ga naložili na osla in vlekli na grič. Nova Stifita pravijo cerkvi in veliko čudežev se že godi tam.»

Vneto je pripovedovala Manda in rezko se je zasmejal Lihard: «Si bila gotovo že tam?...»

«V Planini se zbira letos kranjski deželni zbor,»*) je cmenil ded, «sklepal bo, kaj naj se ukrene radi prevelike stiske, ki nas mori z vseh strani.»

«In bo dovolil cesarju še več kakor predlanskim,» je mrmrala Manda. Matija je pojasnil Tomažu: «Naše dežele so oddale cesarju upravo vojaških obmejnih zadev, a vendar se niso zmanjšala s tem naša bremena, ne, skoraj da nas pritiska še bolj. Naš deželni zbor je dovolil, da bo dajala Kranjska skozi štiri leta letno po 60.000 gl. za vzdrževanje vojaštva v deželi in na hrvaški meji. Poleg tega damo še vsak šesti vinar za opremo 600 konj. In namesto da bi dajali vsakega tridesetega moškega, dajemo 29 krajcarjev od grunta. Iz tega bodo plačevali 600 strelcev na lok.»

«Huda je ta, huda!», se je popraskal Tomaž za ušesom, «kaj pa cesar?»

«Pride mu tudi po več tisočev na mesec,» je zagotavljal vojak. «In ima zmiraj prazne blagajne,» je rekel prezirno Tomaž, «sultan se pa valja v zlatu.»

«Si ga videl?» se je obregnil Lihard.

«Videl. In čutil. Ah Carigrad! In nore Turkinje, zaljubljene! Ej bratci, tam vam je življenje, samo glava vam cinca zmiraj na ramah in ne veste, če se ne boste zbudili zjutraj brez nje.»

«Zakaj pa nisi tam ostal? Kaj ti je toliko za svojo glavo?» se je smejala Manda.

«Samo to imam,» je gledal Tomaž Srebrno. Potem je mežikal: «Ne boste mi verjeli, v kakih nevarnosti sem bil in kakih časti sem bil deležen. Igral sem po carigrajskih trgih. Hodila je zahaljena mimo. Postala mi je sužnja. Pridem naj k njej v službo. Igral bom in pel pred odlično gospodo.»

Gospoda je bila res odlična: Selim, Školovič, Rustem paša, pesnik Azan-paša, pesnik Mola Hussein, Rustemov sin in še več drugih paš. Tu so pili vino, peli in govorili o državnih stvareh.»

«Kdo ve — mogoče je kaj na tem,» je ugibal ded, Srebrna se je nasmehnila: «Tomaž, da veš — najhujše je pri tebi to, da človek ne ve, kdaj lažeš.»

«Takrat ne, kadar rečem, da bi umrl zate.» Rekel je to s takim čuvstvom, da je zardela Srebrna rahlo, da je dvignila Manda nos in sta se pogledala mati in sin. Krepak sunek Lihardovega komolca je opozoril Tomaža, ki je brisal utis svojih besed:

*) Dimitz: Geschichte Krains, II. Lief. 2. Theil, Seite 191.

«Sem jim povedal, pasjeveram turškim, da jim ne cvete v njihovih hramih cvet, kakor ga hrani kranjska dežela. Tudi v sultanovem ne, če jih ima tudi štiristo in štiri...»

Tomaz je mežikal moškim, Matija je vzdihnil: «Ubogí sultan, še ena sama nam dela skrbi.»

«Saj še ne pozna vseh. To vam je taka turška navada: kdor se hoče prikupiti sultanu, mu pošlje kako lepo sužnjo. Ta pride najprej v roke glavnega eunuha, ki jo predstavi sultanovi materi. Če se jim zdi, jo pokažejo sultanu, če ne, jo porabijo za dvorkinjo in pošljejo o priliki kakemu ljubljencu v dar. Te sužnje so pa dostikrat podkupljene in zato gleda Mirmajla, da dobi ona vsako novo sužnjo v roko, da je ne bi poslal kak Bajezidov privrženec, da bi spletkarila proti Selimu.»

Ded se je čudil: «Govori, kakor da bi bil zraven.»

«Ne samo zraven, dragi ded! Kakor me vidite tu — kuhal sem sultanam žgance, prave kranjske žgance.»

«Ne natvezuj nam predebelih,» se je upirala gospodinja v smehu. Tomaz je udaril po mizi in poudaril:

«Žganci, ta preljuba domača jed, so postali moje hrepenenje pri mastnih koštrunih in sladkih šerbetih. Skuhal sem si jih, pokusila je hiša in dala pokusiti svojim visokim gostom..»

Pa sta pozabila Selim in Sokolčvič na Bajezidove spletke, na trdnjave, ki jih ne morejo pokloniti Solimanu, na upore v Perziji, na kugo v Anatoliji in na vse druge težave.

Selim, drugače bolj medel od pijače, se je redil, je postajal bolj pogumen in odločen. Doma je pokušal komaj jedi. To je skrbelo njegovo ženo in govorila je z Mirmajlo. Ta je uganila, da se redi Selim od kake močne jedi in bala se je, da bi ne vžival Selim prepovedanega svinjskega mesa, kar bi bilo Bajezidu prav prišlo, da ga spravi s pcti.

Konec tega je bilo, da sem moral z oboroženimi možmi, hočeš nočeš v sultanovo palačo, kjer se me je polastila Mirmajla. Povabila je Solimana na večerjo.

Žganci, kuhani na mleku in zabeljeni z maslom, so se kar tresli. Bil sem poklican pred sultana, ki si je gladil želodec in mi pomolil roko v poljub. Vrgel sem se na trebuh, poljubil prah pred sultanovimi nogami in vzkliknil:

«Živel veliki gospodar sveta!»

Navdušeni Selim pa je zapel:

«O žganci, najljubša mi jed,
boljša ko pilav in med;
ko žgancev se naložim,
sovražnike vse ugonobim.»

Ginjen je objel Soliman svojega sina in ponavljal: «Vse sovražnike! Da! Ta je prava! Ti si moj pravi sin! Zaman dela Bajezid! Vse sovražnike! Zdaj vem, zakaj se branijo džavri tako uspešno in nisem mogel dobiti Dunaja. Psi pasji! Vsak dan jedo žgance! Tudi pri nas! Vsak dan odslej žgance — pa pojdemo zopet na Siget-grad in Dunaj!»

«Vstani!» mi je velel. «Prvi mojih kuharjev je moj prijatelj.»

Sokoloviću je rekel:

«Močni steber mojega cesarstva, svetli biser v mojem turbanu, Sokoloviče! Daj — zapiši in razglasi!

«Žganci naj bodo odslej narodna in vsakdanja jed po vsem mojem carstvu!»

«Dovoli, svetla krona,» je opozoril Sokolovič, «ne po vsem — če bodo jedli džavri vsak dan to jed — se bodo uprli...»

Sultan se je razveselil: «Že vidim, da je treba poleg žgancev tudi modrih svetovalcev — gotovo nima car na Dunaju takih...»

Utaknil sem se: «Dovoli, carska milost, svetovalci na Dunaju so Nemci in uživajo nekaj šterc.»

Pa mi ni zameril sultan, njegova hči je pa pristavila: «In žganci bodo premagali šterc.»

Tako sem postal prvi Solimanov ljubljeneček. Skoraj da bolj vpliven kakor Mirmajla. To se je kmalu izvedelo in vse in vsi so se ptegovali za mojo naklonjenost. Kar cele karavane so prihajale z darili daljnih knezov.

Ko sem jezdil na izprehod, so nosili pred menoj tri konjske repe in klicar je klical:

«Prostor ljubimcu velikega Solimana! Prostor hranitelju turškega carstva!»

Imel sem seveda tudi sovražnike, ki so mi stregli po življenju. Nisem se upal, da bi jedel, kar nisem sam skuhal. Bajezidova stranka je raznesla po Carigradu vest, da kuham sultanu prašičjo pečenko... Šlo mi je od vseh strani za življenje, pa to me ne bi pognalo v beg — ali!... Pomislite! Sultan mi je hotel poslati najstarejšo njegovih žena! Meni!... Godcu, ki ve, kaj je lepo. Teга nisem mogel prenesti in vest me je začela peči, ker se je mladi stari sultan ob naši kranjski jedi...»

Smeh in solze so dušile vse. Gospodinja je udarila Tomaža po ramu: «Ta je prava godčevska! Zaslužil si dobro večerjo, Tomaž!»

Godec je vstal in se poklonil resno. Z roko je ustavljal smeh in dostavil slovesno:

«Soliman je pisal cesarju na Dunaj, da naj mu pošlje takoj njegovega kuharja nazaj, zanj zameni najboljšega ujetega viteza. Trije kuharji, ki niso znali pripraviti pristnih žgancev, so se seznanili z vislicami. Soliman in Selim sta zbrala preveliko vojsko, da me poiščeta. Toda Selim se je opijanal od žalosti, Bajezid je začel šariti — pa je moral ostati stari dcma.

Kako sem prišel iz Carigrada in med roparje, to povem zvečer, ko bodo gospodar in vsa družina doma, da ne bo zamere, kajti samo v mlínu se pove dvakrat in na žagi trikrat.»

Kdo se né bi smejal godcu ljubeznjivemu? In prevzelo ga je veselje, da je tu med dragimi davnimi znanci, pa je zamignil vojaku: «Zaplešiva graničarsko».

Lihard je skočil, uprl roki v pas, izbočil kolena, da je bil kakor številka osmica, in začel poskakovati. Tomaž se je postavil njemu nasproti, vzravnavala sta se in zvijala, poskakovala in tolkla z nogami po tleh in zavriskala.

«Vino pleše,» je rekel ded. Gospodinja je pripomnila modro: «Dandanes sta res samo godec in vojak lahko vesela. Godcec, ker prebrska gospodinji zadnji kotiček skrinje, da najde kaj — vojak, ker si vzame kjer je.»

«O devojka jujuju!...» je pel Tomaž, v smeh, ki je spremljal njegovo petje, pa je padlo kakor senca... Srebrna je prebledela, Tomaž in Lihard sta se ustavila sunkoma. «Zona me je preletela,» se je stresla Srebrna. «Smrt je šla mimo tebe,» jo je tolažil ded.

(Dalje prih.)

Esfira. Povest o votlih očeh. — (Angelo Cerkvениk.)

I.

Prepis iz mojega dnevnika.

Kovno, 1. septembra 1918.

Že tri dni sem tukaj.

Stanovanje so mi preskrbeli v vili «Esfira, v hiši tovarnarja Goldsteina. Gospa Goldsteinova me je zelo prijazno sprejela.

V velikem salonu je bilo tiho, mrzlo in neprijazno. V desnem kotu je stal klavir, na sredi dvorane večja miza, pri izhodu na balkon pa majhna mizica in poleg te dva foteljčka.

Zazdelo se mi je, da sem v mrtvašnici. Odkod ta mrzli, mrvaški vtis? Gospa je bila oblečena v črno.

«Dober večer, gospod poročnik, zelo me veseli!»

Nekaj bi ji bil moral odgovoriti, a vse besede so mi obtičale nekje globoko v možganih, v gosto meglo povite. Skušal sem jih odkriti, pogledati jim v oči... Zaman! Videl sem le žalostne oči gospe Goldsteinove in spoznal sem, da so jokale za solzami, ki so bile že vse izplakane.

«Veste,» mi je dejala, «saj mi bi ne oddali sebe.»

«Vem, gospa, prisilili so vas. Vojna je!»

«Da, vojna!»

«Neprijetno vam je imeti tujca v hiši.»

«Ne vem, kako bi rekla... vsi smo tujci.»

«Razumem, gospa! Saj dobro vem...»

«Motite se! Le zavoljo miru nam je. Imam bolno hčerko, ki ljubi le mir. Včasih pa so nam poslali sem oficirje, ki so razbijali, kričali, kletli, se pretepali... Zgodilo se je nekaj celo, da je neki madžarski stotnik trkal ponoči na duri njene izbe.

«Gospa,» sem ji rekel, «vem, da vam je neprijetno, ker sem tukaj, a če želite, si bom skušal poiskati kaj primernega drugod.»

«Ne, ne,» mi je hitro padla v besedo, «poslali bi nam koga drugega in kaj bi imeli od tega? Zdi se mi, da ste dobri, da boste marsikaj razumeli, kar je bilo drugim popolnoma nedoumljivo.»

Priklonil sem se, ji poljubil roko in odšel.

Zvečer mi je predstavila svojo hčerko.

Pogledal sem jo:

Nepopisna lepa ženska. Netelesna lepota, sveta lepota. Proti volji mi je pogled ušel na moje roke.

Kako bi se mogel takšne lepote dotakniti s temile umazanimi rokami?

Počasi je stopala proti meni.

Previdno.

Ali se ni mladost *ustavila* v neki davni, pradavni dobi v tej čudoviti ženski? Ali ni neka čudežna sila obvarovala to telo pred časom?

Leta so tekla, leta so sivela — njen obraz pa je ostal otroški, zlati lasje, nebeške oči.

Nebeške oči.

Takšnih oči nisem videl nikdar preje. Bog ve, ali jih bom videl še kdaj v svojem življenju? Skoraj ne morem verjeti.

Zagledale so se vame.

Izbruhnil bi bil v jok, a jok mi je osvinčenal. Prestrašen sem zrl vase in vse v meni je bil le svinec, težak kakor zemlja.

Misli so mi svinčenele pod vplivom tega pogleda.

Moj Bog, kaj je v teh očeh?

Obraz se je smehljal, oči pa so mrtvo, spokojno zrle v daljino neizmernost.

Nisem vedel, da je zrla v brezdanjo temo, v večno temo.

Počasi je stopala.

Umaknil sem se in zajecjljal:

«Gospodična...»

Pomolila je svojo ročico proti meni.

Previsoko jo je dvignila. Poljubil sem ji roko.

«Ne,» je rekla, «nisem hotela.»

Šele v tem trenutku sem opazil materin pogled. Toliko brezsolznega joka je bilo v njih, da se je moj krik sam izruval iz srca:

«Povejte, govorite!»

Gospa je molčala, deklica se je stresla.

«Povejte, prosim, govorite!» sem še enkrat rekel.

«Ali je ta hiša zakleta» sem se zdrznil.

«Nič ni,» je odgovorila hčerka, «nič ni strašnega, le moji materi se dozdeva, da je to nekaj tako zelo žalostnega... slepa sem od rojstva...»

«Slepa?» sem kriknil in krik je padel med nas kakor raztopljen svinec v mrzlo vodo. Težko je ležal med nami...

Potem pa je premagala bolelost, s katero je moj krik napolnil širono dvorano, in je tako ljubeznivo, tako sladko šepetala:

«Slepa sem za vas, za mamo, za očeta in za vse, ki pravijo, da vidijo. Nikdar nisem videla in niti od daleč ne morem doumeti, v čem obstoji sladkost gledanja. In zato je vam vsem mnogo strašneje pomisliti na to dejstvo nego meni.»

«Gospodična, vem le, da je ckrutna krivica, kar se je zgodilo z vami.» Nasmehnila se je.

O, ta nasmeh mrtvih oči!

«Kaj se je zgodilo z menoj? Mar mi ni dobro? Slepa sem in kljub temu imam vsega v izobilju. Lepot ne vidim, a strahot tudi ne. Koliko jih je, ki niso slepi, pa umirajo, ker so lačni in nimajo, kamor bi položili svojo glavo.»

Nisem verjel njeni besedi. Zame je bila laž. Verjel sem le v kruto krivico, ki ni dala lepoti, živi lepoti, da bi se spoznala, da bi se videla.

Svoj vid bi bil v tistem trenutku dal, če bi bila mogla ona spregledati.

Razumel sem vse: razumel sem, zakaj nista gospod in gospa v teh treh dnevih spregovorila niti ene same besedice, razumel sem, zakaj je gospa vsa v črnem, zakaj so njene ustnice zašepetale, da smo si vsi tujci, razumel sem, zakaj se je smrt naselila v tej tihi, mrzli dvorani, zakaj mi je predvčerajšnjim kri oledenela, ko sem se dotaknil gospejne roke.

Razumel sem naposled, zakaj je tujec v tej hiši kakor žebelj, ki so ga zabili v roko in v nogo Križanega.

Razumel sem vse.

In zato sem se zvečer, ko sem bil sam s svojo mislijo, ves vdal joku.

10. septembra 1918.

Esfira ji je ime.

Danes zvečer mi je povedala. Bil je nenavadno topel večer. Vrhovi visokih, belih brez so se dotikali svetlih zvezd. Daleč spodaj pod gričkom je mrgolelo na tisoče lučk: mesto v daljavi, nekje daleč je zatulila lokomotiva. Potem pa je bilo vse tiho, mirno. Le bela debela visokih brez so motila temni mir.

«Tiho je,» je dejala.

«In lepo,» sem dodal.

«In lepo,» je ponovila.

«Ali je lepše nego pri vas doma?»

«Mislim, da nisem videl in občutil nikjer in nikdar nič lepšega, nego je to današnje, v tej noči.»

Ali nisem povedal nekaj neznansko neumnega, nekaj takšnega, kar je zvenelo tako vsakdanje, skorajda kakor mlatenje prazne slame?

In vendar sem v globini, vprav na dnu zavesti občutil, da sem povedal, česar je bilo moje bitje prepolno.

Zasmejala se je.

Kakor sladak strup se je vtihotapil ta smeh skozi možgane v sleherno žilico krvi in me mamil, mamil, da sem gubil vero vase in jel verjeti v — Boga...

O sladkooopjni smeh!

In mrtve oči!

In vendar sem moral jokati!

Kaj je z menoj? Ali sem zblaznel? Esfira me tako gleda s svojimi mrtvimi očmi, tako me boža s svojim neizmerno širokim pogledom, tako me opaja s svojim sladkim smehom.

«Dobri ste in rada vas imam!»

Zakaj sem dober? Mar zato, ker jo imam rad? Ali jo imam res rad?

Ali ni to le užitek, ki je izključno le moj užitek?

Rad jo imam.

Samo to vem.

Bil je lep večer, večer, ki so ga motila le bela stebela visokih brez, poljubljajočih svetle zvezde.

In ona — ni videla..

Ne more biti, da bi ne videla.

Vse, prav vse je videla...

11. septembra 1918.

Njeni beli prstki so se dotikali črnih tipk klavirja.

Ali igra še katera tako?

Mnogokatera igra bolje, a tako — nobena. Nobena ne more tako igrati.

Ona *vidi* v klavirju.

Pela je tiho pesem in jaz sem jo poljubil.

Pela je pesem brez besed.

Ni se prestrašila, ni nehala peti in igrati, ko sem jo poljubil.

Ko je pozneje položila svoje bele roke v naročje in me je objela mrzla tema široke dvorane, me je stresel mraz.

«Oprostite, gospodična Esfira... bilo mi je tako... tako, veste... ne vem, zakaj sem moral...»

«Gospod, prijatelj moj, tudi meni je bilo tako... tako, da sem vedela: ne more in ne sme biti drugače.»

«Ne more biti drugače,» sem ponovil.

«Kaj naj vam oprstim?»

In zopet je zaigrala.

Počasi, tiho, žalostno, o, prežalostno! Pesem o brezmejni, brezčasni temi. Nisem razumel.

Pesem je pela, ki je bila čudežna, kakor je čudežna lepota njenih oči. Hotel sem bežati, a noge so mi odrevele.

Poleg nje bom umrl.

Kovel, 15. septembra 1918.

Na potu sem. Vodil sem transport nemških ujetnikov, ki so se vračali iz Rusije, v neko taborišče.

«Ali bo še vojna?» so me spraševali.

«Seveda bo, še dolgo bo!»

«Strela jih ubij!»

In vendar — tako sem pomislil — si želim, da bi vojna še trajala, da bi mogel ostati poleg Esfira, vendar mi ni žal, da je vojna nastala.

Prestrašil sem se pred to mislijo. Sam sebe nisem več poznal.

Odkrižati sem se hotel svoje zavesti kakor nadležnega tujca.

Kaj bi rekla Esfira, če bi le od daleč zaslutila mojo umazano misel?

Zadnje dneve sva prasedela po dolge ure skupaj. Poljubil pa je nisem več.

Pogovarjava se o najnepomembnejših stvareh in vendar jo ljubim za vsako besedo, ki jo izpregovori, bolj.

«Jaz vas imam rada, a vi boste šli in nikdar več vas ne bo nazaj!»

«Vrnil se bom.»

Njen obraz se je zresnil. Obrnila je glavico proti meni in rekla:

«Zakaj niste premislili, kar ste izustili? Nikdar se ne boste vrnili; to se ne more zgoditi. Predobri ste, da bi se vrnili...»

«Predober?»

Nasmehnil sem se, ker je nisem mogel razumeti.

«Zakaj se smejete? Saj ste res predobri! Prepričana sem, da boste v svojem življenju srečali marsikatero bitje, ki bo bedno in usmiljenja potrebno, ki bo prosilo tolažbe... in ne morem verjeti, da bi vi ne mogli dati ljubezen za ljubezen. Samo trdosrčnež bi mogel iti mimo in ne videti in ne imeti srca.»

Sram me je bilo, da sem se bil zasmel.

Ko bi mogel ostati pri njej!

«Res» je po kratkem molku dejala, «niti trohico bi vas ne mogla imeti rada, če bi ne mogla verjeti, da ste dobri.»

Spomnil sem se svoje male Zoše.

Poročiti sem se hotel ž njo kar takoj. Tako je bila lepa in tako bedna!
Zakaj?

Ali so bedni vrednejši od drugih, ki niso bedni?

To je bolezen!

O kako silno težko čakam na vlak! Kdaj bom zopet pri njej?

(Dalje prih.)

Ko stopam zarana v jutro pomladno. (Dora Grudnova.)

*Kdo bolj je bogat od mene,
ko stopam zarana v jutro pomladno:
v svetišču brezkončnem majke narave,
po travi orošeni — med samimi briljanti
bredejo moje noge;
na milijone je briljantov —
in moji so vsi:
ker jih z ljubeznijo vsrkuje oko.*

*Sebi se zdim kraljica mogočna,
ko stopam zarana v jutro pomladno:
ta polja in livade — dezele so moje,
in reka med njimi — cesta je duši
k daljnim obzorjem;
ta daljna obzorja —
moja so vsa:
ker mojih so sanj kraljestva brezmejna.*

*Jih čujem — pomladi vse strune najtišje,
ko stopam zarana v jutro pomladno;
na nebu čarobni dragulj — kol božji smehljaj
podžiga mi solnce ljubezen do stvarstva:
do cvetke in bilke poslednje
ob mojih nogah —
ki moje so vse:
ker ž njimi trepečem k tajnam stvarjenja.*

*Še jaz sem nevesta med tisoči,
ko stopam zarana v jutro pomladno:
ah, kaj je ljubezen pod solncem jutranjim,
pojoče, brenčeče, prepestro cvetoče:
himna mogočna življenju!
Ta svatovska pesem —
meni se poje:
ker poje mi ž njo bolno hrepenenje..*

Rudeče kamelije. (Dora Grudnovz.)

(Pomladnega dne v Opatiji.)

*Cvetoči grm kamelij rudečih —
rubini žareči v smaragdni zavesi,
poljubi goreči iz ust en pomladnih
stoterokrat dahnjeni v grm cvetoči —
pod nebom azurnim
v parku zamreženi..*
*Kamelije, kamelije rudeče,
oči so pijane od vas,
roké hrepenijo po vas,
in duša, kot ve, v sanji najtišji
zajeta je v tajne brezdanje
morjá šepetanja..*

*Kamelije rudeče: kaplje krvave
iz srca vesoljne ljubezni;
utrinki goreči razodetja Lepote —
harmonije večne!*
*Besedo Boga mi šepetečš,
cvetoči grm kamelij rudečih;
pesem vsemirja izdrhtevaš,
večno nerazrešno:
od nje mi bolna je duša
v tem vzdušju pomladnem —*

*ob morju pokojnem
pod nebom azurnim.*
— — —
*Pod grmom pa škrlat
ospelih cvetov,
ko topla kri široko razlit
po zametno mehki, zeleni tapeti;
da morem do njih:
opustošila, oropala bi grm
za kamelije rudeče;
brezsrčno, okrutno zmesarila
bi mlado vejevje;
in bi legla v škrlat
in zakopala se v rubine
in zaprla oči — — —
Ah, med kamelijami rudečimi
mogla bi umreti..*

*In da mi je srcé kamelija rudeča,
ospelo bi se,
ko izživelo iz dna je do viška
svoj sen, življenja skrivnost —
kot kamelija rudeča
v visoki pomladi..*

Srečko Kosovel: Pesmi. *)

Minulo je leto, kar je Srečko Kosovel umrl in je bilo s smrtjo dopolnjeno njegovo živiljensko delo, čigar najbujnejši sadovi leže v pričujoči sliki pred nami.

Vzporedno s svetovno revolucijo, s pohodom nove misečnosti v človeško življenje je šla velika umetnostna revolucija. Našla je odmev v kulturah vseh narodov, našla je svoj odmev tudi pri nas, kjer je pognala prve kali v «Klubu mladih» in v družini «Labodov».

Srečko Kosovel je izšel iz generacije, ki je na svojih ramenih nosila naš slovenski «Sturm und Drang», našo slovensko literarno revolucijo. A on je prisluhnil vase s svojo pesmijo. Ni šel iskat nove, pri nas še nerojene forme svojemu doživetju, ni šel iskat svoji besedi novega stila. — —

Vsaakega kulturnega delavca mora kulturna zgodovina ocenjevati iz dveh perspektiv, staviti si mora ob pogledu na njegovo živiljensko delo dvoje vprašanj: Kaj pomenja oni za svojo dobo, in kaj pomenja v celotni zgradbi narodove kulture? Na oboje stavljenih vprašanj bo danes pač težko kdo odgovoril, težko bo kdo izpregovoril končnooveljavno besedo. Saj nimamo pred seboj niti celotnega Kosovelovega dela, niti ni naša živiljenska doba za nas zgodovinska. Težko nam je iskati sinteze v nas samih. Odgovor na oboje vprašanj moremo le slutiti.

*) Srečko Kosovel: Pesmi. Izšle v Ljubljani 1927.

Povdarila sem že, da Srečko Kosovel ni reševal novih formalnih in stilnih problemov. Na to ugotovitev bi naslonila misel o njegovem pomenu za našo dobo. Kosovel je sezidal most mlade generacije do stare, zvezal je mlado generacijo s tradicijo, kakor je obratno Oton Župančič tedaj, ko se je Labodom pridružil, napravil korak stare generacije do nove.

Izšel je Kosovel iz literature revolucije, zato mu je bila borba v krvi. Osredotočil je svoje borbene sile v «Mladini», ki jo je skupno s svojimi tovariši postavil v prvo vrsto glasil mlade generacije in ji je bil do svoje smrti urednik in duša. Bil je ideolog mladine, zato se je boril za načelnost in poštenost v javnem življenju, za neustrašeno, resnično besedo slehernega kulturnega delavca, boril se je za svobodo najmanjšega človeka. «Labodje» so bili le uvodna fantara novi dobi, bili so, kakor nekoč «Mladika», prvi utrinek nove zvezde. Zasluga Kosovele pa je, da je s svojim delom prodril tudi na polje izven «Mladine» in je tam zmagal.

V luči zgodovine pa bo Kosovel ostal pesnik, ocenila ga bo in mu dodelila ono mesto, ki mu gre. Mi danes pa moremo govoriti le več ali manj — o svojih impresijah ob njegovi zbirki.

Srečka Kosovela bi primerila harfi. Ob vsakem najmanjšem dihu vetra zapojejo nalahko, nalahko njene srebrne strune. In ko so strune njegovega srca prvič zapele, je bilo jutro na gori, ali pa je bil tih večer, bil je večerni hlad; veter je bil na polju, pel je slavec svojo pesem, zakravel je cvet bele rože. A že tedaj so ob težki misli vztrepetale njegove strune:

V sobo bi se zaprl,
oj zaprl,
da bi umrl,
oj umrl.

— — — — —
Kdo hoče žalost? Jaz mu jo dam.

Peli so bori na gmajni žalostno pesem naše zemlje, v rosнем solnčnem svitu so se svetile njihove solze. On pa je pel pesem borov na kraški zemlji nam, pel je pesmi naše bolesti, in vsaka med njimi je vroča kaplja njegove srčne krvi. V tišini pa je zasanjal o solncu bodočnosti.

Jaz, vihar, vas bom strl nocoj,
ko pride na mojih krilih pomlad,
čez polje vihar bom in čez goró — —

— — — — —
— Kako, kako ti je, malo drevo? —
V svobodi razstrlo je roke drevo,
in raste z viharjem do sinjih nebes.

Ropot transmisij, pogled na stroje in na obraz človekov med njimi je privedel Kosovela v slutnji svoje prezgodnje smrti do kaosa svetov, iz katerega je izšel. Šel je preko njega sam v vsemirje, in je srečal tam svojega belega Krista, srečal je tam svojo smrt in vstajenje... S človeštvom pa je šel navzgor, kjer je mir in ljubezen in blišč, tja, kjer si išče rešitve evropski človek, a je dočakal ne bo. Dočakal bo le mrlič solnce, ki bo sijalo z zlatimi žarki.

Po svoji naravi je Kosovel impresionist, zato je šel po drugi poti kot njegovi vrstniki. Kljub temu da je Kosovel umrl rano, je njegova pesniška fiziognomija celotna, je njegovo delo zaključeno.

Od prvih, bežnih impresij je prišel k boli svoje domovine, od te k sebi in k dopolnitvi svoje poti, v večnost in do Boga, in je na zadnji postaji došel do svetovnega požara, do zadnje stopinje človeštva v večnost. Zaključil je svoje kledo, predno je odšel — kakor ga je zaključil Cankar v «Koncu» svojih «Podob iz sanj».

S Krasa je izšel, se vanj povrnil in iskal zanj rešitve v smrti, in jo je v smrti našel.

Kraška zemlja ga je sprejela vase, njega, ki je izšel iz nje. Bori na gmajni šumijo — šumijo — in pojejo svojo žalostno pesem nad njegovim grobom.

* * *

Zunanja oprema knjige, ki jo je izvršil akad. slikar A. G. Kos, je lepa. Naše tiskarne bi se vsaj v bodoče zavedale, da je solidno delo zanje boljše priporočilo kakor samo sijajno izvedena reklama.

Kosovelovim tovarišem A. Gspanu, Debevcu in V. Košaku gre priznanje za delo spominu prijateljevemu. Slovenska javnost naj se pa svoje kulturne naloge zaveda in sega po knjigi. Saj je v to kupo zajeta kri našega srca in solze našega življenja.

(Vladimirova.)

Ženski tisk na Čehoslovaškem.

(Prof. Marija Omeljčenkova.)

kultura naroda se pozna po njegovem delu na šolskem polju in po tisku. Čim več šol ima, čim več listov in knjig izdaja, tem višja je njegova kultura. Na kakšni kulturni višini je žena, v koliko je dozorela njena zavednost, do kod in s kako težavo si je izvojevala svojo samostojnost, vse to izpoznamo iz njenih listov. Čim bolj je prosvetljena, tem bolj čuti, da mora izraziti svoje misli in želje v tiskani besedi, in se zaveda, da mora podpirati svoje časopisje, ki je glavno orožje v kulturni borbi za njena prava.

V ženskem gibanju je med vsemi slovanskimi (in neslovanskimi) ženami Čehinja dosegla ogromne uspehe; v svrji kulturni stopnji, v svojem stremljenju k prosveti in samizobrazbi stoji češka žena jako visoko. Poglejmo ženski tisk! Na Čehoslovaškem izhaja 39 samostojnih ženskih listov, v 200.000 izvodih. Med njimi so dnevnik, mesečnik, nekateri strokovni listi izhajajo po 8 do 10krat na leto. Poleg tega prinašajo skoro vsi drugi dnevnik v nedeljski številki «ženski vestnik». Največ ženskih listov se tiska v Pragi, a tudi po manjših mestih jih mnogo izhaja.

Vse časopisje lahko razdelimo v več skupin: «Nova žena», «Ženski obzor», «Žensky Svět» (vsi trije v Pragi), «Eva» v Olomucu, «Ženské Revue» (Brno), «Živena» (glasilo Slovakinj) so mesečniki, obsegajoči 24—50 strani, ki prinašajo poročila o ženskem gibanju pri vseh narodih, o kulturno-narodnem delu na Češkem; članke o raznih vprašanjih, ki se tičejo žene-človeka; životopise znamenitih žen vsega sveta; primere iz novejši svetovne literature in ženske umetnosti.

Dnevnik, kakor «Pražanka», «Hvězdy», ki se tiskajo v 28000 izvodih, so bogato ilustrirani in prinašajo kratke sestavke o vzgoji, higijeni, gospodinjstvu in kuhinji, feministične romane s pretresljivo fabulo. Ti listi imajo tudi bogat del mode in ženitnih ponudb in se radi svoje nizke cene 80 st. ali 1 K prodajajo, žal, v stotisočih izvodih in zadoščajo potrebam širokih ženskih krogov, med tem ko se resni listi razprodajajo le v tisočih izvodih.

Čehinje imajo tudi glasila raznih političnih strank: *Ženské Slovo*, (narodne socialistike), *«Komunistka»*, *«Ženski Lyst»* (socialne demokratke), *«Nová Síla»* (narodne demokratke) i. dr. V njih se vrste politični članki, tikajoči se ženskih pravic v Čehoslovaški, sestavki in ankete o socialnem in gospodarskem položaju žene, kuhinjski recepti in moda. Jako mnogo je strokovnih ženskih listov: *«Vestník učiteljic na materinskih šolah, Vestník učiteljic za ročna dela»*, *Vestník učiteljic, Gospodinjiski list, «List za služkinje»*, *«List ločenih žen»*, *«Sokolica»*, *«Sestra»* (tudi sokolski), *«Vestník za babice»*, itd. Naposled je še *«Ženska Rada»*, organ *«Češ. nar. ženskega saveza»*, ki je namenjen vsem ženam, brez razlike in strankarstva, položaju in poklicu. V Savezu je včlanjenih okoli 60 različnih ženskih organizacij. List izhaja vsak mesec na 16—24 straneh, je čisto feminističen in jako krasno urejevan. Gospa Hrdličková, urednica *«Ženske Rade»*, je vneta Slovanka in z velikim zanimanjem zasleduje ženske gibanje vseh Slovanek in večkrat govori z veliko ljubeznijo in radostjo o uspehih jugoslovanskih feministk. *«Ženska Rada»* je duša vsega ženskega gibanja v Čehoslovaški, a objavlja tudi kratka izvestja o ženskem pokretu po vsem svetu. Pri njej sodelujejo odlične feministke, kakor senatorice Plaminková, dr. Červenková, Ilčvá in dr. Članki političnega, socialnega in gospodarskega značaja jasno osvetljujejo žensko delo v čehoslovaškem parlamentu, senatu, mestnih svetih itd. *«Ženska Rada»* ima na zadnjih straneh kratko, izčrpno in jasno razporejeno vsebino vsega zvezka v francoskemu jeziku; ta list gre na vse strani, tako da ga dobivajo v zameno vse mednarodne ženske organizacije.

Od srca nas veseli tak uspeh naših slovanskih sester, ki morajo biti vzor tudi nam. Nadejamo se, da bodo skoro tudi druge Slovanke dosegle take uspehe pri svojem delu v korist žene-človeka.

O ženskem tisku pri drugih slovanskih narodih pa bomo poročale ob drugi priliki.

O svežem in pokvarjenem zraku.

(Müller *) — Eržen.)

si veččaki danes zatrjujejo, da so bolezní in kratka doba življenja le posledica protinaravnega in nezdravega življenjskega načina.

V teoriji pač tudi potrjujejo vsi, da je sveži zrak važen izvor zdravju, izprijeni pa zelo škodljiv. Kako pa je v praksi? Presnavljanje in delovanje kože *«viscokociviliziranega»* — da rabim to lepo določeno besedo — kulturnega človeka se je tako polenilo, da se nič več ne upira previsoki sobni temperaturi; njegov vonj je tako otopel, da ni več sposoben razločiti s pomočjo nosa, kakšen je zrak, kjer prebiva. Da niso v tem pogledu izjema niti znameniti učenjaki in učeni higijeniški, sem ugotovil na nekem kongresu v Lüt-

*) I. P. Müller je znamenit danski higijeniški, ki slovi po svoji svetovnoznani knjigi *«Moj sestav»* (15 minut dnevnega dela za zdravje), ki je prevedena v 24 jezike. Müllerjeve knjige se odlikujejo po veliki inteligenci in higijeničnem zmislu avtorja. Čitateljice opozarjam na sledeče zvezke: *«Moj sestav za žene»*, *«Moj sestav za deco»*, *«Higijenični nasveti»* in *«Pet minut za zdravje»*.

tihu. Ves teden je sedelo dan na dan okoli 200 zdravnikov iz vseh dežel v univerzitetni dvorani, kjer ni bilo sledu ne o umetni ne o naravni ventilaciji. Oken sploh ni bilo, pač pa je bila nad dvorano steklena streha. Razbita šipa na tej strehi je tvorila edino odprtino nad našo glavo in je bila prvi kongresni dan moja edina uteha, — ali kmalu sem izpoznal, da je bila še to prevara, kajti nad prvo je bila še druga hermetično zaprta steklena streha. Poskusil sem enkrat, da bi prišlo vsaj nekaj svežega zraka v dvorano in sem odprl vrata v ozadju pol ure pred pričetkom razprave, ali čez 5 minut se je že prikazala črno oblečena dama (oh, tudi higijeničarka) in jih zopet zaprla. Drugič sem zopet najmanj desetkrat odprl stranska vrata, pa jih je sluga prav tolikokrat zopet zaprl. Nisem mogel biti več v dvorani in sem poskusil poslušati predavanje od zunaj, kolikor sem pač mogel. Da nisem takoj protestiral proti strašnemu zraku v dvorani, je bilo pač zato, ker sem imel pri tem velik «znanstven» interes, da ugotovim, če je res zbor učenjakov zmožen, da sedi v takem ozračju kar več dni zaporedoma. Tu, kjer je bil zrak dan za dnevom bolj soparen, gost in smrdljiv, so vztrajno sedeli zbrani higijeniški; nekateri so bili bledi, nezdravega obraza, drugi so sedeli v površniku in klobuku, čeprav je bilo milo pozno poletje.

Če je tako pri zdravnikih, kako naj se potem čudimo, če širje plasti ljudstva v vsakdanjem življenju ne razumejo, kako velike važnosti je zrak, ki ga vdihavajo. Velika kulturna naloga je baš v tem, da dopovemo ljudem, kaj je dober in kaj je slab zrak. Dober zrak — bodisi mrzel ali topel — je najpoglavitnejši življenjski pogoj, slab zrak — mrzel ali topel — je pa najnavadnejši in najvažnejši vzrok bolehnosti in zgodnje umrljivosti. Pa bo morda kdo ugovarjal, češ da so se baš ti higijeniški izkazali krepke in odporne, ker so vztrajali v tistem okuženem zraku in peklenski vročini, in da sem jaz slabič, ker tega nisem znogel.

To mnenje je pa seveda zmeta. Naravne solčne toplote lahko prenesem kolikor treba in ne bom nikdar žejen, ker je delovanje moje kože v najboljšem redu. Temu dejstvu in pa lahki obleki je pripisovati tudi vzrok, da se v meni vse pravilno presnavlja in se zato proizvajava v meni samem dokaj več toplote kot pri drugih, ki so jako oblečeni.

Če je v zaprtem prostoru poleg toplote še pokvarjeni zrak, se zdravo telo takoj ugreje in se počuti slabo; telo pa, ki je v nezdravem zraku že otopelo, je neobčutljivo in sprejema mirno strup za strupom in se z njim popolnoma prepaja, dokler mu nekega dne vse moči ne odpovedo.

Nikakor pa ne trdim s tem, da bi bil topel zrak v vsakem prostoru vedno docela izprijen.

Če je pa zrak n. pr. umetno segret, tedaj lahko neugodno učinkuje že zaradi visoke temperature same, čeprav je drugače čist, ker po-

mehkuži človeka, da je bolj občutljiv za veliko razliko med temperaturo zunanjega in notranjega zraka. Zdravo telo, v katerem je delovanje kože živahno, presnavljanje pravilno, krvna telesa «trenirana», se bo takoj uprlo preveliki umetni toploti. Telo, ki se na naravni način prilagodi temperaturi različnih letnih časov, proizvaja namreč iz sebe mnogo več toplote kot mehkužno in se zato v taki tovarišiji takoj neprijetno počuti.

Telovadnice naj ne bodo močno razgrete, ali oblačilnice naj bodo le tople. V malo zakurjeni telovadnici in seveda pri odprtih oknih, zlasti če je vreme mirno, vlažno in mrzlo, se prezračevanje celo pospešuje.

Telovadba v zaprtih prostorih in z izprijenim zrakom ni samo brez koristi, temveč mnogokrat celo škodljiva. Imel sem priliko videti, da so ljudje umirali za jetiko, ne da bi se bil mogel dognati drugi vzrok tej bolezni, kot da so se vežbali v zaprtih in slabo prezračenih prostorih, kjer so vdihavali mnogo strupene sopen, prahu in bakterij. S tem da so vdihavali zrak skozi usta mesto skozi nos in se niso po telovadbi kopali in drgnili kože, jih tudi telovadba ni mogla varovati.

Mnogo ljudi čuti naravnost bolešno bojazen pred prepihom. Če si pa prizadevajo, da bi se izognili škodljivim posledicam prepaha, postopajo pa čisto popolnoma napačno. Čim več nalagamo v peč in čim bolj zapiramo, tem škodljivejši je prepah, če kljub vsej previdnosti prihaja potem skozi kako majhno odprtino. Prepah nastane radi velike razlike med temperaturo notranjega in zunanjega zraka. Mrzel zrak vedno lahko piha skozi ključavnico, slabo zaprto okno, skozi odprta vrata i. dr. Pogodi li tak tenak žarek kako posamezno mesto drugače razgretega in občutljivega človeškega telesa, pa nastopi često prehlad in revmatizem. Tako se tudi zgodi, če gre človek po dolgem bivanju v preveč zakurjenem prostoru ven na mraz. — Zato odpirajte okna, da ne bo med notranjo in zunanjo temperaturo prevelikega razločka. Skozi velika okna in vrata naj le piha, kolikor hoče; če je človek toplo oblečen, mu bo to prej v korist nego v škodo. V eter ni prepah. Pač pa se je treba varovati pred tankim, mrzlim žarkom in ne hoditi iz močno zakurjene sobe na ledenomrzel zrak.

Ljudje se često boje spati pri odprtih oknih, dasi bi morali biti uverjeni, da je vdihavanje svežega zraka med spanjem prav tako potrebno kakor podnevi pri delu. Tem ljudem je nočni zrak nekaj skrivnostnega in nevarnega. Če bi bilo to res, kako bi se mogle pred tem varovati divje zveri in ptiči, ki spe vedno pod milim nebom?

Slišal sem celo od praznovernih ljudi, da človek oslepi, če spi pri odprtih oknih; drugi trdijo v svoji zaslepljenosti, da človek vsled tega oglušči.

Nikakor ni mogoče, da bi človek, ki ravna edino pametno, od svežega nočnega zraka oslepel ali oglušel. Z isto pravico bi morali obdolžiti električni voz, da je dama padla in si pri tem zlomila nogo, če je kljub svarilu in zakonu vztrajnosti skočila iz tramvaja v nasprotno smer.

V 4 letih in pol, kjer sem bil nadzornik na vejlejfordskem zdravilišču (Dansko), sem gledal na lastne oči, da je imelo 1058 bolnikov v svojih spalnicah odprta okna tudi ob nevihti in v zimskem mrazu. Ko sem stopil s hodnika v sobo, sem često mislil, da sem prišel iz gorkega prostora v ledenico. Veliko število teh bolnikov je ozdravelo, za kar se imajo zahvaliti v prvi vrsti vdihavanju svežega zraka podnevi in ponoči. Nikdar nisem slišal, da bi koga izmed njih bolela ušesa ali pa oči.

V kavarne, gledališča in varjeteje, kjer je izprijeni zrak, ni treba hoditi. Marsikdo pa se mora včasih voziti po železnici; če je zrak kje strupen in nasičen z bakterijami, je prav gotovo v teh malih prenapoljenih prostorih, ki jim pravimo železniški kupé.

Naj bo vreme še tako mirno in vroče, se dobe ljudje, ki jih prime smrtna groza, ko vidijo še tako malo odprtino, skozi katero bi lahko pihalo. Nasprotno so pa potniki, ki imajo celo pri največjem mrazu odprta okna, ker se ne morejo in nočejo odreči blagodejnemu svežemu zraku. Ker je vedno več takih, ki so prijatelji dobrega zraka, bomo pač na vlaku vedno pogostejše priča prepirom, ko se pričkata prijatelj in nasprotnik svežega zraka. Zato bi bilo pač potrebno, da bi železnice uvedle posebne vozove za ljubitelje odprtih oken, kakor imamo sedaj prostore za nekadilce. Potem ne bodo pametno utrjeni sodržavljani več v nevarnosti, da bi se zadušili in zastrupili, nazadnjaški slabiči pa se bodo lahko izognili zračnim in živčnim napadom. Število potnikov se vsled tega ne bo jedva povečalo, zato najbrže ne bo potreba več vozov. Gre torej le za prav majhno reformo — pa baš zato bo treba pač še dolgo čakati.

Poletje. (Poldi Leskevčeva.)

*Opojno dehti seno,
v grmovju kresničke blestijo
in slavci žgolijo.*

*Sanjala sem sladek sen
o tvoji ljubezni opojni,
o sreči pokojni;*

*Poletje toplo zori
in v duši spoznanja zorijo,
spomini skelijo.*

*ostal mi je samo spomin.
Utrgal si rožo gredoč
in vrgel jo proč.*

Naj nam bodo večeri... (Miran Jarc.)

*Naj nam bodo večeri kot gosti dragi,
ki nas obiskujejo tihi in vdani,
prihajajoči iz onkrajnih dežel...
da jih bomo poslušali tihi in vdani,
da bomo še mi otroci onkraj dežel,
in čemo ljudem, živalim in cveticam dragi.*

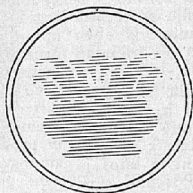
Cvetka Lampetova iz Črnegavra. - Jarčev Tonček iz Ljubljane. - Simončičeva Slavka in Ivanček iz Mericourta na Francoskem.

Franzlov Janček in njegov prijatelj „Jok“ s Privoza. - Štirje Majniki iz Domžal. - Jelica in Milana Kravanjevi iz Begunj. - Erika Suštersičeva z Viču.

Anka Baučarjeva iz Rihemberga.

Tonček. (Miran Jarc.)

To so ti res strici pravi!
Tončka so kar pozabili.
Zdaj seveda, v zadnji sili,
se oglašajo pozdravi.

Piše in čeblja igravo,
muciki rad ponagaja,
pomodruje.. ringaraja...
Svet vrtil se za zabavo.

Zdramil sem se ves zavzeto:
«Tonček! Danes si dočakal
velik dan! Skrivaj priskakal
si čez svoje drugo leto!»

Herman Vrančev iz Torina.

Pa ozre se naš fantiček
tja, kjer čuje «tika... taka...»
Kaj to venomer koraka?
Skril je neki tam možiček?

Vse je živo, vse smehlja se,
konjček, medved, male lutke,
Hektor, muce, drobne putke..
Bog ti živi mlade čase.

IZVESTJA

PO ŽENSKEM SVETU.

IV. mednarodni gospodinjski kongres se bo začel 14. novembra t. l. v Rimu pod pokroviteljstvom Nj. Vel. kraljice Jelene in častnim predsedništvom prvega ministra Mussolinija. Zborovanje ima na programu obravnavanje vseh važnejših panog, ki sestavljajo nalogo gospodinje; gospodinjstvo kot učni predmet, vzgojeslovje v družini, higijensko-socialna zaščita, umetnost in znanost v domu i. t. d. Za ta kongres vlada veliko zanimanje v Italiji in v inozemstvu; kot govorniki so se že prijaviли mnogi strokovnjaki.

Žensko politično stranko snujejo v Jugoslaviji. Nasprotujejo ji moški, pa tudi društva, včlanjena v «Zvezi ženskih Pokretov», so ji nasprotna. Okvir dosedanjih feminističnih udruženj vsebuje pač vse panoge ženskega dela in omogoča ženi vsestransko udeleževanje. Z ustanovitvijo «ženske stranke» bi se le še povečala zmeda, katero povzročajo že itak preštevilne politične stranke.

Važni ženski zborovanji v Prazi.

Zadnje dni maja je v Prazi zborovala uprava «Mednarodne zveze za žensko volilno pravico». — Prve dni junija pa je bila konferenca «Male ženske antante». O obeh zborovanjih objavimo poročilo v prihodnji številki.

Občni zbor ljubljanskega Kola [sl. sester je bil maja meseca. Iz poročil je razvidno prav uspešno delovanje, posebno v človekoljubnem pogledu. Društvo šteje s podružnico vred nad 7000 članic. Lani in letos je privedilo «Materinski dan». Posebno skrb je posvečalo počitniški koloniji v Omišlju, kjer namerava zgraditi poseben dom za deco iz slovenskih mest. Po svojih močeh je skušalo društvo omiliti bedo ob poplavih, za božične praznike je obdarovalo ubožno deco. Društvo je v stalni zvezi z drugimi ženskimi organizacijami. Zborovalke so tudi proslavile spomin pokojne Zofke Kvedrove. Z odobravanjem je bil sprejet predlog, da si Kolo zgradi svoj «Ženski dom», kjer bi imela streho vsa ženska društva in bi bila tudi stanovanja za uradnice. Za predsednico društva je bila ponovno izvoljena ga. Franja Tavčarjeva.

«Ženski klub» se imenuje elegantno in udobno urejeni hotel za ženske goste v Beogradu. Stanovanje z dobro hrano stane na mesec Din 1200, na dan pa Din 50. Priporočajo ga posebno onim ženskam, ki so na potovanju same in se ustavijo v prestolnici.

Mati Karla Lindberga, ki je prvi in z legendarno hitrostjo preletel Atlantski ocean. (Iz New-Yorka je prišel v Pariz v 33 urah!) Dvajsetpet let je star ta mladi Amerikanec. Njegova mati je profesorica kemije v nekem industrijskem zavodu v Kaliforniji, Nihče ni vedel, za kaj se pripravlja Karel, le nekoliko veletrgovcev, ki mu je pomagalo z denarjem. Pač pa je dobro poznala ta drzni načrt njegova mati. Ko je poskušal prve polete z novim aeroplanom, je jemale s seboj tudi mater, ki mu je bila najljubša družabnica in dobra svetovalka. Lahko si mislimo, kako nestrpna in v skrbeh je bila, ko je sin odletel z ameriške zemlje proti Evropi, nesoč s seboj le toliko bencina, kolikor ga je potreboval za 35 ur! Ni računal z vremenskimi nežgodami, ne z nesrečo pri aparatu; zaupal je vase, v besede svoje matere in dosegel je cilj.

Žena v Makedoniji.

Kot z ena je Makedonka popolnoma podložna možu v vsakem pogledu. Kot mati je visoko spoštovana in ljubljena, kot hišna gospodinja je pridna, delavna, čista in vztrajna, kar posebno odlikuje makedonsko ljudstvo. Skrbna in požrtvovalna vzgojiteljica mnogobrojnih otrok je, vendar opravlja poleg hišnih del tudi poljsko. V družini je žena razen možu podložna tudi tustu in tašči. V hišnem gospodinjstvu ima prvo besedo tašča, v gospodarstvu tast, kateri je do svoje smrti absoluten poveljnik vsemu v hiši. On vodi vse izdatke, kupuje in prodaja, le počasi, ped za pedjo, odstopa sinu svojo oblast. Če je tašča dobra, se sinahi godi razmeroma dobro, ker jo leta uvede v vse gospodinjске prilike v hiši. To se vidi po tem, če tašča dovoli, da mesi kruh mlada snaha. Drugače je mlada žena prava sužnja vsem v hiši. Ona le dela, ne guje in rodi otroke, a nikdar ne sme ukazovati. Makedonka nima one široke svobode, kakor je pri nas v običaju. Po solnčnem zahodu ne sme sama iz hiše, ako je ne spremlja brat, mati ali mož. Ako prekrši to zapoved, četudi je popolnoma nedolžna, javno govore o njej in jo zasramujejo.

Žena mora služiti svojemu možu vedno in povsod, moževa volja je njej zakon, kate-rega izpolnjuje ravnodušno in brez uporne misli.

Če se n. pr. mož vrne iz sejma, ga žena pričakuje s svetilko v roki in ga lepo pozdravi. Sezujе mu opanke, umije noge, postreže z večerjo, pripravi ležišče in ga se dobro odene, potem še sama leže. Moža

Makedonka iz bitoljske okolice.

imenuje svojega »gospodarja«, ali »moj gospod«. Žena je moževa lastnina v popolnem smislu te besede. Po mestih in po večjih selih se Makedonka sicer nosi po modri, ali odnos med njo in možem ni nič boljši kot pri kmetih. V mestih vodi mož svojo ženo v kino, v kavarno ali gledališče, to pa največ radi sebe. Ako se hoče žena izogniti zlobnim jezikom, ne sme pri posetih ali na javnem mestu sedeti poleg tujega moža ali fanta, v kolu ne sme rajati poleg drugega; to bi namreč takoj smatrali kot javno nezvestobo.

V rodbinskih zadevah se posvetujejo moški sami med seboj. Makedonec pravi, da ženska glava ni ustvarjena za pametne in odločilne misli.

Ves ta absolutizem koreni še v starem zadugarstvu in pa v železni tradiciji, ki se strogo čuva po Makedoniji.

Žena ima veljavo samo kot mati in gospodinja. Žensko, ki si sama služi svoj kruh, gleda Makedonec, inteligent in seljak, po strani in ne misli o njej nič dobrega.

Žena je ustvarjena samo za ognjišče, deco in motiko. Čim več otrok porodi žena, tem večja je njena vrednost in ponos, četudi ni v družini kaj jesti in slabo negovana deca umira v najnežneši starosti ali pa je nerazvita in bolehna.

Kakor je žena v privatnem življenju brezprava delavka, tako je tudi v javnem življenju popolnoma prezrta. Po turškem zakonu žena ne sme imeti sama posestva, obrti ali trgovine, nima prava podpisovati, jamčiti ali prodajati. To samo v imenu moža ali varuha.

V nasledstvenem pravu je imela žena pravo na deseti del moževega imetja, ako je imela otroke, imela je pravo na četrtno posestva skupno z otroki in ostalimi člani rodbine. To je bilo tako kot nič, a poleg tega so jo lahko bratje po možu pahnili preko praga z otroki vred, ako so ji prej dali oni borni četrti del; tako je bila na cesti in če je imela stariše, je zopet odšla domov.

L. 1870. so se začeli pojavljati v Makedoniji sami od sebe ženski prosvetni krožki: v Ohridu, Strugi, Bitolju, Prilepu, Štipu ter po vsch večjih krajih. Krožke so osnovala žene in dekleta uglednih in bogatih Makedoncev, katere so študirale večinoma na Bolgarskem. Nič čudnega ni, ako so ti krožki delovali v bolgarskem narodnem duhu. Predavanja in razgovori so bili v domačem makedonskem narečju. Glavni namen teh krožkov je bil, da se zanese v široke sloje čim več kulture, posebno v ženske vrste. Ženam so priskočili na pomoč tudi narodni učitelji in duhovniki, le-ti so uvedli v klube staroslovenski jezik mešan z domačim narečjem, zbirali so narodno blago, vezenine, slike, lesoreze, preproge in take stvari. Polagoma se je iz teh krožkov razvila strokovna in sistematična šola za stari narodni vez. Bogate članice so žrtvovala velike vsote in ves svoj svobodni čas. Po dobrih dveh letih so ti ženski klubi beležili ogromen uspeh na svojem polju; vsak krožek je imel tudi svojo knjižnico in je pošiljal knjige v najmanjša sela.

Po ženskem vzorcu so tudi moški začeli organizirati svoje nedeljske »prosvetitelne krožke«. Od l. 1900 dalje se je po vsem Balkanu začelo revolucionarno vrenje, katero je bilo naperjeno proti gnili turški državi. Plemena, žejna svobode bolj kot zraka in solnca, so se začela organizirati za splošni ustanek. Gozdovi in gore so odmevali

od junaških pesmi. Kakor gobe po dežju so iznikle tajne revolucionarne organizacije, takozvani «desetorski krožki», po vzorcu moških klubov so osnovali tudi ženske «desetorske jedinice». Vsak klub je štel le deset članov, desetor je bil duševni vodja in poveljnik te tajne četice, devetor tajnik in namestnik. Tako so tudi ženske imele svoje

pomagale svojim moškim drugom s perilom, obleko, jestvinami, pa tudi z municijo. Po potrebi so vodile in opravljale informativno službo, preko turških mej v sosednje slovanske države in tudi v mesto.

Turki so bili pred žensko desetorsko družino veliko bolj v strahu nego pred moško. Moške so lahko ubijali na ulici brez sodbe in preiskave ter jih obešali po mili volji. Težje je bilo z ženami, katerih niso mogli nikdar izslediti pri taki misiji, dasiravno so zato vsi dobro znali.

Po stari turški navadi in tudi po zakonu ne sme na slabo in neoboroženo žensko bitje časten junak nikdar položiti roke. Zato so lahko ženski desetorski krogi raznesli ogenj revolucije v vse kraje makedonske zemlje. Ideja svobode je zašla v najširše plasti naroda.

Ti krožki so marljivo delali do 1912. leta, ko so združene balkanske države napovedale vojno evropski Turčiji.

Makedonska žena je bila enakovreden drug četniku za svobodo. Njej se imajo zahvaliti vsa revolucionarna in prosvetna društva, ker je ona bila njih duša in neomajna volja.

Evropska vojna je šla preko Makedonije nekolikokrat z vsemi grozotami, begom in vračanjem. Knjižnice so prazne, tolpe soldateske vseh narodov in ver so raznesle knjige na vse vetrove. Ista usoda je zadela zbirke preprog in vezov po klubih, samo z razliko, da so te po večini romale v Nemčijo, bivšo Avstrijo in Madžarsko.

Po tolikih naporih stvorjeno delo je bilo uničeno do temelja. Domačini so se zopet začeli vračati v svoje zapuščenene, izpraznjene domove.

Po težkih letih in do smrti izmučeni in izmозgani narod se je vrnil k plugu in motiki.

Makedonska žena je po prvem elementarnem zaletu zopet stopila k ognjišču igli in preslici, društveno življenje, tako brzo in lepo razvito, je popolnoma prenehalo.

Polagoma so se sedaj počela oživljati društva «kolašic».

Mara Husova.

HIGIJENA.

Gledanje navzkriž. Mali otroci prav radi gledajo navzkriž in povzročajo materi mnogo skrbi in strahu. Pa vendar je to prav nedolžna napaka. Največkrat so vzrok slabi živci in slabokrvnost; čisto pa se je že dogodilo, da je otrok začel gledati navzkriž, ker je večkrat gledal kalkega odraslega s to napako. Takega otroka je treba okrepiti z zadostno hrano in z dolgim spanjem. Varovati ga moramo pred zgodnjim čitanjem, šivanjem in drugimi drobnimi deli, ki napenjajo oko. Vsekakor je dobro, da ga pre-

Makedonka iz okolice Dibra.

desetorke in devetorke. Ti klubi so bili prve kali velikih narodnih čet, katere so se iz planin in gozdov borile za svobodo in boljše čase. V tej dobi so vsi ženski desetorski klubi stopili takoj v aktivno službo. Vedno s samokresi v žepu in po potrebi tudi s puško so opravljale svojo nelahko nalogo,

gleda zdravnik. Nekateremu predpiše naočnike ali pa celo operacijo, to pa nikakor ne pred 14. letom. Navadno pa preide ta napaka sama od sebe in se ni treba materi razburjati ob takih pojavih. Ni dobro, da otroka preveč opozarjaš, naj gleda naravnost. Čim manj se bo zavedal, prej bo nehal. Če moreš, ga v takem trenutku vzemi k sebi in uspavaj; na vsak način pa ga odtegni od prizora, katerega gleda, in ga nenadoma opozori kam drugam, ne da bi otrok čutil vzrok.

Moderček. Sedanja ohlapna moda je odpravila moder ali korzet, ki je vklepal naše matere kakor srednjeveški oklep in jim kvaril organe v drobju. Danes ne trpe ženske več toliko na želodcu, ledicah in bližnjih delih, opazoma pa zato, da ima marsikatera ohlapna prsa in viseče potegneno kožo od vratu navzdol. To je zato, ker nimajo prsa nikjer opore. Dobro je nositi mali moderček, narejen iz navadnega blaga kakor za perilo in brez »pušpana« seveda. Vsaka si ga lahko napravi sama, vzorec dobi po vseh modnih listih. Tak moderček sega samo do prsi, želodec in ves drob sta prosta. Nositi naj ga večno že mlada dekleta, da se jim prsa lepo in močno razvijejo.

Ker se moderčki najtesneje prilagajo koži, se najhitreje zamažejo in jih je treba zato več komadov nego vsakega drugega perila.

Smrčanje ponoči. Nekateri smrče neprestano, drugi le takrat, kadar nerodno leže. Zato je treba človeka opazovati, katera lega mu je neugodna in ga navaditi, da leži na tisti strani, ki mu ne povzroče smrčanja. Nekateri smrče le, če leže na hrbtu, ker pade jezik preveč nazaj in ovira prosti zračni prehod pri dihanju. Marsikomu pomaga visoko vzglavje. Večkrat je tej neprijetni vzrok kronično vnetje v nosu ali pa polipi, posebno pri otrocih, ki imajo preveč razvite mandelne v grlu. Zato peljite otroke, ki smrče, k zdravniku. Mala operacija jih izlahka reši smrčanja, ki bi bilo vse življenje v nadlego njim samim in okolici.

Kurja očesa so marsikomu velika nadloga in ovira pri hoji. Sama na sebi so neznatna, ali če se vnamejo, povzročajo velike bolečine. Največkrat je potrebna operacija.

Kurje oko je roženo odebelela koža na nogi, v sredi je »oko« mehko in luskaasto. Nastane samo radi preozkega in nehigieničnega obuvala, ki neprestano tišči prste. Najbolj nevarni so špičasti čevlji, ker v njih nimajo prsti dovolj prostosti. Kdor ima kurja očesa, naj nosi ohlapne, mehke čevlje. Večkrat naj drži nogo v topli vodi, da se rožene plasti omehčajo in odluščijo. Pri tem je treba strogo paziti na snago; marsikdo si je z luščenjem kožice zastupil rano.

KUHINJA.

Črešnje dalje časa sveže. Moja gospodinja odbere čisto zdrave, pečljaste in popolnoma suhe, zrele črešnje, dne jih v čisto, suho steklenico, katero zapečati in v zemljo zakoplje. Imeli smo še oktobra sveže črešnje.

Češplje do spomladi sveže. Pri nekem posestniku sem dobil meseca svečana svežih češpelj. Mož mi pove to-le: Slive potrgam s pečlji vred z drevesa, kadar je dan solnčen in suh. Pri tem skrbno obiram povsem zrele ali vendar ne mehke slive in jih pustim 24 do 36 ur na suhem prostoru, da se izhlape. Na dno čisto izmitega, popolnoma povoščenega, novega lončenega lonca nasujem nekoliko mekin; potem denem vanje češplje tako, da so pečlji obrnjeni proti dnu, da se nobena češplja lonca ne tišči in tudi češplje se ne smejo druga druge dotikati. Potem nacujem zopet mekin in na prejšnji način zopet vrsto češpelj itd. (Namesto mekin se lahko vzame tudi stolčeno oglje). Ko je lonec poln, pokrijem povrhne češplje z mekinami, zavežem lonec s pergamentnim papirjem ali z mehurjem. Lonec postavim v suho, hladno shrambo, toda ne v tako, v kateri bi zmrzovalo. Predno češplje rabim, jih denem v sito in jih držim nekoliko časa nad vrelo vodo. Sopara osvėži češplje, kakor bi bile še le pred kratkim nabrane.

Plesniv kruh je zelo škodljiv. Ljudje ga nikakor ne smejo jesti. Če ga damo živalim, ga moramo prej prekuhati.

Pene v juhi. Ko kuhamo meso, se napravijo na površini pene. Gospodinie mislijo, da so nepotrebne in nečiste ter jih zato pobirajo s penarico. Ali tega bi ne smele storiti. V penah je beljakovina, ki se raztaplja v tekočini in se pri večji vročini izloča. Če pristavimo meso k ognju v mrzli vodi, se pena dviga in se je nabere mnogo. Potem je ne pobiraj, nego mešaj toliko časa, da izgine v juhi. Taka juha ne bo sicer popolnoma čista, a je izdatnejša.

GOSPODINJSTVO.

Krompirjevo cvetje. Nekje sem čitala, da je najboljša ona vrsta krompirja, ki nič ne cvete ali le prav malo. Če pa krompir vendar cvete, je dobro, potrgati cvete in krompir bo debelejši.

Da kokišči bolj neso, jim daj semena od solnčnic. Dobro je tudi, ako pomešaj med otrobe ali moko malo mleka.

Mravlje. Pravijo, da jih preženemo s kredom. Okoli omare ali kamor pač prihajajo mravlje, napravimo velik kolobar s kredom in nadležne živalice bodo izginile v par dneh.

O LEPEM VEDENJU.

(Nadaljevanje.)

Zaroka.

Preden se moški odloči, da bo prosil za roko neveste, je dobro, da prej po prijateljih poizve, ali bi bil pri njenih domačih dobrodošel kot snubač, da se po nepotrebem ne blamira. «Košarica» je za vsakega moškega zelo neprijetna zadeva. Snubca ne smejo odkloniti kar s kratkimi «ne», ampak navedejo kakke verjetne vzroke, da ni razžaljen, n. pr. da je hčerka premlada, da ni popolnoma zdrava, da nima veselja do zakona.

O doti se prvici, ko se snubec oglasi, še ne govori. Pozneje prične o doti govoriti hčerkin oče, nikdar snubec. Najbolje je, da se pomenijo o doti notarji kot zastopniki obeh strank. Če je bil snubec odklonjen, se o tem nikjer ne pripoveduje.

V ugodnem slučaju ali če je prišla snubitv nepričakovano, se je treba v odgovoru zahvaliti in prositi nekoliko dni odloga in šele čez nekaj časa se pošlje definitivni odgovor. Oficialno se vpraša nato pri stariših za roko hčerke. To stori snubač sam, njegov zaupnik, stariši ali dober prijatelj. Nevesta ne sme biti navzoča. Ob tej priliki omeni oče doto in balo. Ko je vse dogovorjeno z zaupniki, pride drugi ali tretji dan ženin sam, da se predstavi in pokloni svojemu bodočemu tastu in tašči! — Ženin se mora vesti spoštljivo in nedomisljivo. To pot je tudi nevesta navzoča. Vsakokrat, ko pride ženin na obisk, prinese cvetic, včasih kako bomboniero ali kako nepredrago darilce, kakor knjigo, note itd. Za god sme biti darilce dragocenejše, vendar ne sme prekašati običajnih navad.

Če se ženin ali nevesta skesa, naj se razideta prijateljsko in taktno, najboljše da eden ali drugi za nekaj časa odputuje in ljudem ne pripoveduje vzroka.

Zaroka se razdere le iz zares tehtnih vzrokov. Stariši si naj prizadevajo poravnati in pregovoriti. Če je posredovanje brez uspeha, si zaročenca vrmeta slike, pisma in darila. Kadar se skesa zaročenc, ima zarochenkin oče pravico zahtevati od zaročenca pojasnil in vzrok njegovega ravnanja.

Nevestini stariši vrnejo ženinov obisk njegovim starišem in jih povabijo na zaroko.

Če je gospod že prej znan z gospodično, vpraša njo najprvo, če sme priti k njenim starišem — prosit za roko. Kadar je hčerka zaročena, je treba vsakega nadaljnega snubca takoj odločno odvrniti.

Dan zaroke določijo zarochenkini stariši, ki določijo skupaj s zaročencem tudi goste. Na zarocchi dan pošlje dve uri pred zaroko zarochenec zarochenki po vrtnarju šopek takih cvetic, katere ima ona posebno rada.

Šopek je okrašen s trakom, na katerem je vtisnjen datum zaroke. S seboj prinese zarochenec zarocchi prstan v skatljici, katero izroči zarochenki, tudi ona mu da v zameno prstan in si ga drug drugemu natakmeta. Iz šopka vzame zarochenka dve cvetki, zatakne sebi eno, drugo da zarochenku, da si jo sam zatakne v gumbnico.

Zarocchi prstan je prvi dragoceni dar, ki ga izroči zarochenec svoji izvoljenki. Zarocchi prstan — če ni obenem tudi porocchi — ima briljant, biser ali safir. Drugi kameni niso primerni. Odslej oba vedno nosita zarocchi prstan.

Pri zaroki sedita zarochenec in zarochenka v sredi za mizo na častnem prostoru. Zarochenki na desno sedi zarochenec. Zarochenkini stariši sede na desni, zarochenčevi pa na levi strani obeh zarochenecv. Napitnice in čestilke so namenjene obema družinama. Obed naj bo preprost ali vsaj v razmerju z doto in ne bahav, ker bi napravil slab vticek na zarochenčeve stariše.

Zarochenka je v svetli obleki, zarochenec v smokingu, dame v večerni toaleti; če je zbran le ožji krog sorodnikov, so dame v promenadnih obleki.

Po osmih dneh povabijo zarochenčevi stariši zarochenko z njenimi stariši na večerjo. Pri tej večerji sedi zarochenku na desni zarochenka. Zarochenčevi roditelji sedé sedaj na desni in zarochenkini na levi strani obeh zarochenecv.

Drugi dan po zaroki obvestita zaročenca svoje sorodnike in ožje prijatelje, ki niso bili pri zaroki, pismeno o važnem dogodku. Ostalim znanecem se pošljejo tiskana obvestila: n. pr. Dr. Ivan in Amalija Pretnar vljudno naznanjata, da se je njih hči Majda zaročila z g. Anton Breskvarjem, notarjem v Celju. Na obvestilo se v osmih dneh čestita. V časopisih se zaroka ne objavlja.

Zaročenca posejita skupaj znane družine in se predstavita kot zaročenca.

Zvedavo izpraševati zaročenca o poroki, se ne spodobí, dovolj je, da se jima iskreno čestita in obisk v osmih dneh vrne.

Stariši zarochenecv naj se varujejo opazk, ki se tičejo gmotnih razmer zarochenecv, na pr.: «Naš sin ima bogato nevesto!» ali «Dote ne bo imela bogvekaj!» ali da bodoča snaha ni po njih okusu. Takšne opombe imajo ponavadi slabe posledice za oba.

Bodoča tašča predstavi zarochenko z besedami: «Predstavljam Vam gospodično Pretnarjevo, mojo bodočo snaho». Odgovori se s pokloni za snaho, taščo in sina.

Po zaroki zarochenka ne hodi na javne prireditve brez svojega zaročenca. Če je zarochenec zadržan, tudi zarochenka ne gre. V družbi se vedeta zaročenca resno in dostojno. Kadar govori zarochenka o svojem zarochenku, pravi «gospod Breskvar» in nasprotno.

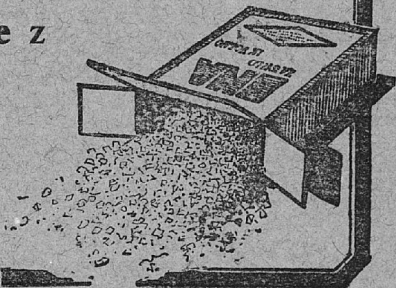
(Dalje prih.)

Pletenine, posebno no-
gavice, tkanine svilene
in volnene

perem najlepše z

ENA

LEKARNA CASTELLANOVICH

Lastnik F. BOLAFFIO

TRST, Via Giuliani 42 (Sv. Jakob) blizu slov. šole

Odlikovane lekarniške specialitete za družinsko uporabo

Velike zaloga vina, žganja in likerjev

Jakob Perhauc

ustanovljena leta 1878

Trst, via Xidias 6, Telef. 2-36

Vedno v zalogi in po cenah izven vsake konkurence: pristen istrski tropinovec, kraški brinjevec, in kranjski slivovec. — Lastni izdelki: žumčca vina, šampanjec, žumčci istrski refošk, Lacrima Cristi in druga. — Specialiteta: Jajžji konjak in Crema marsala ter raznovrstni likerji.

JE ORIGINALNO MAZILO
KI ODPRAVI RADIKALNO
KURJA OČESA
DOBIVA SE V VSEH LEKARNAH

UNDERWOOD

PORTABLE

Neobhodno potreben v vsaki hiši. Najboljši spremljevalec na potovanju, zelo praktičen v vlakih in na parniku. Opremljen s tipkami za slovensko pisavo. Tehla četritrino in stane polovico navadnega pisalnega stroja, medtem ko izvršuje isto delo. — Zahtevajte ponudbo s ceniki. Plačillne olajšave

C. A. MOHOVICH, Trst
VIA MAZZINI 17

Ivan Kerže - Trst

Piazza San Giovanni štev. 1

ima v zalogi najraznovrstnejše

kuhinjske in druge hišne potrebščine

iz aluminija, stekla, lesa in emajlirane prsti.

V zalogi domačega vina

na viale XX Settembre štv. 94

dobite po zmernih cenah sledeča vina: **vipavsko, istrsko in kraški teran**. Stara vina: **refošk, moškati in pinot v butiljkah**. — Od 5 litrov dalje se dostavi na dom,

Najuljudneje se priporoča udani

ŠTRANCAR FRAN.